

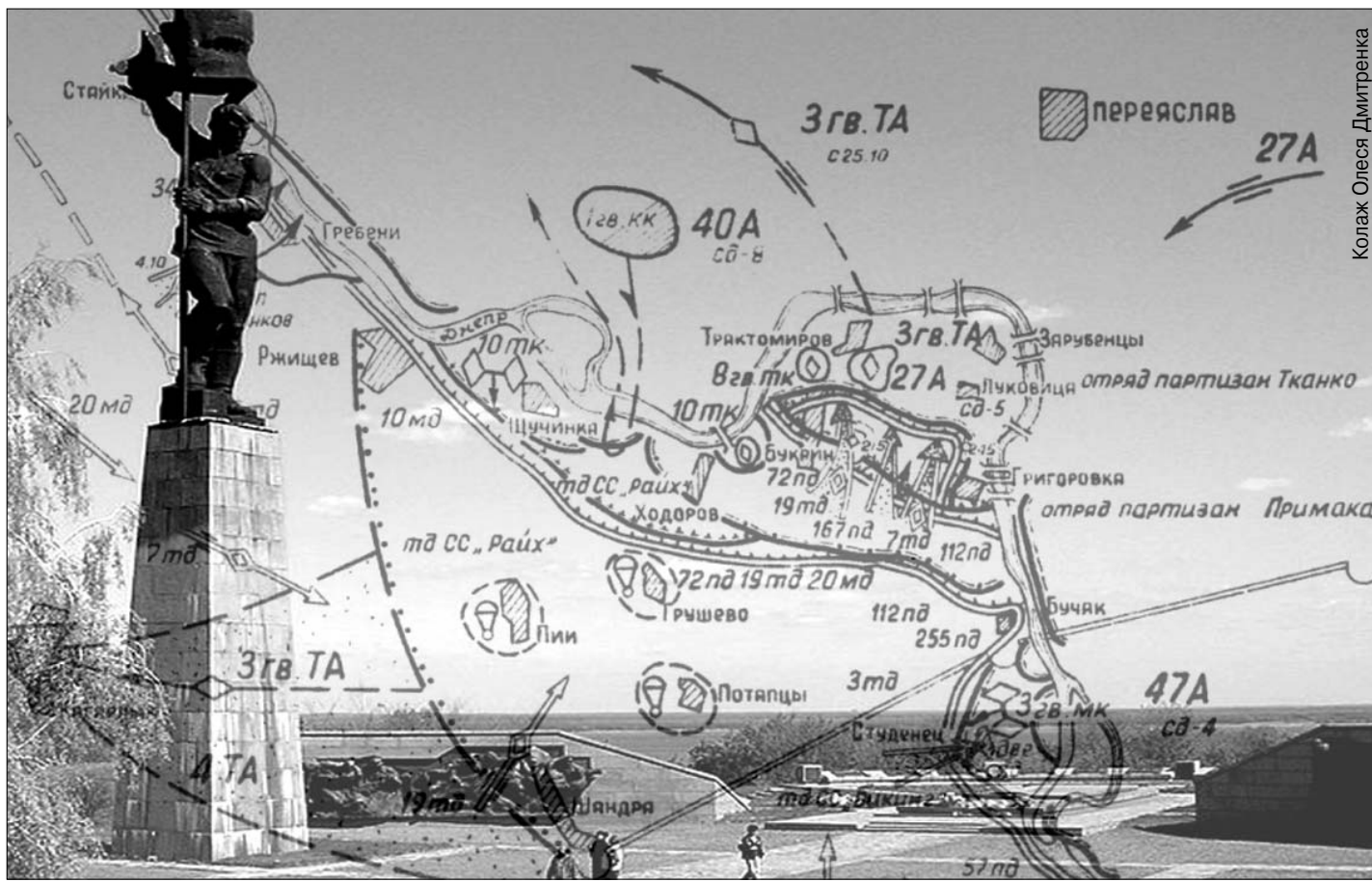
СЛОВО

Без мови немає нації!

Протвіми

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

18 (603), 5—11 травня 2011

Колаж Олеса Дмитренка

МОГИЛА
В "САДУ ПАМ'ЯТІ"

5

ПРОСВІТЯНСЬКИЙ
ЧИН СЬОГОДНІ

6-7

БІЛИЙ ЦВІТ НА ЧЕРВОНОМУ ПОЛІ

Микола ТАБОРИТ

1943 року, 5 грудня, тоді військовий кореспондент Олександр Довженко занотує у щоденнику: "Розпочну краще писати новий сценарій про народ. І не буду я його писати ні про дважди героїв, ні про трижди зрадників, ні про вождів... А напишу я сценарій про людей простих, звичайних, отих самих, що звуться у нас широкими масами, що понесли найтяжчі втрати на війні, не маючи ні чинів, ні орденів..."

Через сімнадцять років по тому, вже після смерті кінорежисера, фільм "Повість полум'яних літ" з'явився на екранах України. За його сценарієм стрічку відзняв Ю. Солнцева. Частина епізодів вона знімала не лише на Чернігівщині, а й на Київщині, у с. Ходорів. У тому селі, в якому не міг він не бути — в епіцентрі Букринського плацдарму.

Сьогодні цю місцину називають Придніпровською Швейцарією. Якщо глянути на мапу невеликого масштабу, то можна побачити великий, кілометрів 13 завширшки і 6 вглиб, мис. Він випинається у бік Дніпра, утворюючи крутий вигин. А зблизька — це прямовисно-крутий правий берег (заввишки до 30-50 м), зрідка прорізаний глибокими ярками. Тепер ці кручі майже суціль укриті лісом — здебільшого дубовим, рідше — акацією. А тоді, восени 43-го, вони були майже голі.

На цих пануючих висотах і проходила глибоко ешелонована лінія гітлерівської оборони — "Східний вал". Згідно з планом "Вотмана", німецьке командування зделало особливо неприступні укріплення північніше і південніше Києва. Ставка Верховного Головнокомандування в особі Сталіна обрала це місце для форсування Дніпра. Вона погодилася з планом військової операції зі звільнення Києва, розробленого штабом Воронежського (зго-

1418 днів і ночей — із 22 червня 1941-го до травня 1945-го — тривала кровопролитна війна нашого народу проти німецько-фашистських загарбників. Із них аж 32 — Букринська операція, завдяки якій війська Першого Українського фронту звільнили столицю України — Київ. Один лиш кадр великої документальної стрічки національного болю. Зупинімо його на мить...

дом — І-го Українського) фронту на чолі з генералом армії М. Ватутіним. Інший план командувача військами Центрального фронту Костянтина Рокоссовського, який передбачав оточення військового угруповання і ліквідацію його ще на підступах до Києва, Москва відхилила.

Стрімко просуваючись на захід і дійшовши водного рубежу, частини 40-ї армії та 3-ї гвардійської танкової 21 вересня в кількох місцях форсували Дніпро в районі Букринського плацдарму (навпроти сіл Григорівка, Трахтемирів, Великий Букрин, Ходорів, Щучинка). Зав'язалися кровопролитні бої біля села Зарубинці (нині під водою Канівського водосховища). За кілька днів підійшла й 27-а армія. Висаджений перед цим штурмовий десант у тилу ворога майже весь було знищено. "Вистрибували з літака в секторі зенітного вогню, — згадував учасник тих подій, відомий кінорежисер Григорій Чухрай. — Досі мені довелося ковтнути немало військового лиха: був двічі поранений, воював у Сталінграді, але такого — падати назустріч вибульскуючим трасам куль, крізь полум'я палаючих у небі парашутів товаришів, — такого ще не пробував...". У тій м'ясорубці смерть чигала тисячі відчайдушів ще в небі.

Але справжнє пекло було на землі. У ті дні люди з Лівобережжя — Бориспільщини, Чернігівщини, Переяславщини, Золотоноші за десятки кілометрів спостерігали на заході величезну, на весь обрій криво-червону заграву. Припавши до землі, слухали безперервний гул. Як свід-

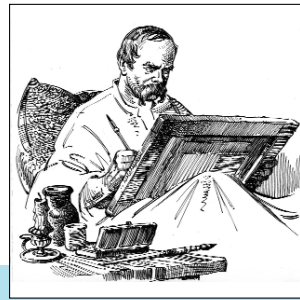
чили потім нечисленні учасники тих боїв, що вижили, такого кровопролиття, як на Букринському плацдармі, не було з початку війни. Ні під Ленінградом, ні під Москвою, ні під Сталінградом.

Найвразливіші ділянки для проходження танків — на правому фланзі Ходорів, на лівому — Бучак були перекриті відбірними військами ворога — танковими дивізіями СС "Райх" і "Вікінг". Всього ж тут було зосереджено 10 німецьких дивізій, половина з них — танкові. Тобто понад сто тисяч особового складу і півтори тисячі броньованих чудовиськ. Кожен метр лінії фронту (всього вона була за 50 км, але головна — 13) — це до сотні солдатів і суцільна броньована стіна. Врахуймо головне, що ворог окопався на пануючих висотах, пристрілявши кожну заглибину-горбик, кожен кущик.

Віктор Астаф'єв, відомий російський письменник-фронтовик, був серед тих, хто форсував Дніпро в районі Бучак—Ходорів—Щучинка. Він згадував, що "коли з одного боку в Дніпро входили 25 тисяч воїнів, то на протилежному (правому — Авт.) виходили не більше 5-6 тисяч". Опір ворога був шаленим. Як писав у своїх військових мемуарах один із німецьких солдатів, учасник тих боїв, сидячи у надійному укритті, советських солдатів вони розстрілювали як у тиру, ледве встигаючи міняти кулеметні патронні стрічки. Їх авіація і артилерія беззупинно накривала шквалом вогню і металу наступаючих.

Закінчення на стор. 4

ШЕВЧЕНКІАНА

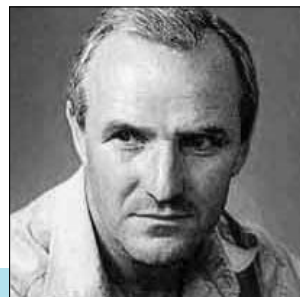
8-9

ПЕРЕЧИТУЮЧИ
АНАТОЛІЯ ПОГРІБНОГО

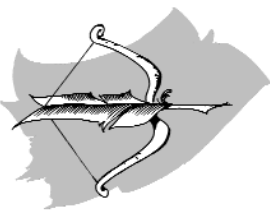

10-11

ПРО РОМАН
КОСТЯНТИНА СУШКА

13

ХАРКІВСЬКИЙ ПАКТ — ЦЕ НОВІТНІ ПЕРЕЯСЛАВСЬКІ УГОДИ

Відкладений кілька тижнів тому черговий X з'їзд політичної партії “Наша Україна” (головними причинами цього називають гострі дискусії щодо подальших форм діяльності партії) несподівано був проведений 27 квітня у доволі оригінальний спосіб. З'їзд пройшов під відкритим небом, поруч з парламентом, у Маріїнському парку. Можна було б його назвати мітингом, і політрада партії не приховувала, що це велика пропагандистська акція, проведена в першу річницю ратифікації ганебних Харківських угод, як громадський протест проти цього пакту. Втім, йшлося і про оновлення самої партії.

Петро АНТОНЕНКО
Фото **Олеся ДМИТРЕНКА**

Відкрився з'їзд виступом Віктора Ющенка. Колишній президент України, нині голова і лідер партії, попри певну статутну невизначеність цих титулів, безумовно, ідейний лідер “НУ”, свій виступ присвятив Харківським угодам і зробив короткий, але місткий аналіз ситуації в державі. Харківські угоди, за якими Чорноморський флот Росії має залишитися в Криму ще на 25 років після визначеного раніше терміну, до 2042 року, в обмін на що Росія обіцяла нам знижки на газ, Віктор Ющенко охарактеризував однозначно: це зрада владою національних інтересів України. Ось деякі фрагменти виступу Ющенка: “Це Переяславські угоди, тільки іншого століття. Життя підтвердило, що ці антиконституційні угоди не вирішили жодної української проблеми — ні політичної, ні економічної чи безпекової. Збитки від утримання за останні 10 років Чорноморського флоту Росії на наших землях оцінюються в 10 мільярдів доларів. У країні залишилася, по суті, окупаційна армія. Ми відмовилися дати лад 18 тисячам гектарів унікальної кримської землі, і цю землю сьогодні дербанять чужі генерали. Ми з вами програли найбільше — стратегію своєї безпеки. Сказавши “так” російському флоту в Севастополі, ми цим самим сказали “ні” можливості інтегруватися в європейську безпекову політику”.

Виходячи з цього, зазначалося на з'їзді, “Наша Україна” через свою депутатську групу в парламенті внесла на розгляд Верховної Ради законопроект про денонсацію Харківських угод і закликала підтримати цей документ всі парламентські і позапарламентські сили.

Частину виступу Віктор Ющенко присвятив політичній ситуації в країні. Ось характерні моменти виступу: “Влада протиставляє час-

тини українського суспільства, провокує мовні, історичні та конфесійні конфлікти. Освітня сфера віддана на відкуп відвертим агресивним українофобам. Мовна й загалом гуманітарна політика влади — пряма загроза для національної безпеки... Адже найнебезпечнішими для соборності країни є не стільки територіальний сепаратизм, скільки гуманітарна окупація — приниження статусу нашої материнської мови та переписування нашої історії відповідно до радянських та імперських підходів. Правдива історія єднає націю, як єднає націю єдина державна мова, культура, церква, мораль, звичай, право, свобода”.

Втім, навіть у формі мітингу, з'їзд мав таки ж обговорити й питання діяльності самої партії, яка опинилася в серйозній кризі після програву її лідером президент-

ських виборів, але яка все-таки прагне не просто відродитися, а й знову стати на чолі національно-демократичного руху. За утвердження держави, за зміну антиукраїнської влади — саме такий курс проголосила “Наша Україна”. Аналіз ситуації в партії зробив на з'їзді голова політради Валентин Наливайченко. Він нагадав про історичну перемогу політичних сил, які згодом утворили партію, на президентських виборах 2004 року. Але й нагадав про поразку партії: “Наша

Україна” усвідомлює причини поразки в очах людей. Ці причини в тому, що під наші прапори стали шахраї. Вони надягнули українські вишиванки, але виявилися нікчемними, які зрадили, енергію реформ розміняли на внутрішній розбрат... Партія намагатиметься ліквідувати подвійні стандарти. Ми — альтернатива і владі, і брехунам та зрадникам, які підірвали демократичне президентство в Україні... Нам не потрібні примітивні радикали і провокатори, яких підтримує влада, щоб дискредитувати патріотичні національні ідеї. І ми є альтернативою “лібералам” без роду і племені, які живуть, як самозакохані нарциси, у відірваному від людей химерному світі”.

Неважко передбачити, що чимало з тих, хто називає себе представниками демократичних сил, впізнають себе в цій характеристиці. Що зайве свідчить: у опозиції попереду величезна й непроста робота з усунення протиріч, реального об'єднання. Характерно, що з'їзд ухвалив добиватися скасування не лише Харківських угод, а й Москов-

ухвалила на з'їзді, окрім резолюції про денонсацію Харківських угод, і свою Робочу платформу. Лейтмотив її — партія має стати на захист людей: “Ми маємо взяти владу під контроль, щоб захистити людей від соціальної катастрофи, від бідності, корупції, сваволі”.

Після кількох виступів делегатів з областей з'їзд завершив роботу. Залишилися питання: чи зможе колишня партія влади оновити свої лави, пожвавити роботу? Будемо сподіватися. Так само, як відкритим залишається головне питання — єдність національно-демократичних сил. Кроки до цього робляться. Характерно, що одразу після завершення з'їзду його учасники пішли колоною на вулицю Банкову, де біля Адміністрації Президента взяли участь в об'єднаному мітингу опозиції проти Харківських угод. І пліч-о-пліч з нашоукраїнцями тут стояли представники доволі радикальних правих сил, таких як “Тризуб”, “Молодіжний націоналістичний конгрес”, “Опір”, “Холодноярська ініціатива”, “Комітет визволення політв'язнів. Час єднати лави!”

ДІЯТИ СПІЛЬНО!

Надія КИР'ЯН

27 квітня об'єднана опозиція, до якої увійшло 14 партій: ВО “Батьківщина”, “Громадянська позиція”, Європейська партія України, “За Україну!”, Конгрес українських націоналістів, Народний рух України, “Наша Україна”, Партія захисників Вітчизни, “Реформи і порядок”, “Свобода”, Українська народна партія, Українська платформа, УРП “Собор”, Фронт змін — провела мітинг із закликом денонсувати Харківські угоди про продовження базування російського флоту в Севастополі до 2042 року, ратифіковані парламентом рік тому. Всі промовці дійшли висновку, що Росія своїх обіцянок у зв'язку з угодами не виконала, ці угоди не принесли Україні жодної користі, навіть економічної, вони суперечать Конституції України, несуть загрозу перетворення незалежної держави на російську колонію; закликали не поборювати один одного, організувати по всій країні опір нинішній владі, яка не хоче мати державу національного типу, знищує українську мову, культуру, влаштувала “супермаркет із продажу національних інтересів”.

“Ми не проти російського народу, ми за добросусідські відносини, але, на жаль, офіційна Росія не хоче бачити Україну вільною й незалежною”, — констатував Анатолій Матвієнко, народний депутат України, лідер УРП “Собор”. Лідер партії “За Україну!” В'ячеслав Кириленко сказав: “Я можу свідчити, що за ратифікацію угоди того дня 236 голосів не було, бо не було особистого голосування, порушено закон”. А голова ВО “Свобода” Олег Тягнибок зазначив, що українці — велика, могутня, сильна нація, яка неодмінно переможе. Але для цього лідери опозиційних сил повинні розробити чітку програму і діяти спільно.

На мітингу також виступили заступник голови ВО “Батьківщина” Олександр Турчинов, народні депутати України, лідери політичних сил — учасників мітингу — Іван Заєць, Сергій Соболєв, Микола Катеринчук, Андрій Парубій, Борис Тарасюк, Юрій Кармазін, Анатолій Гриценко, Павло Жебрівський, член ради партії “Фронт змін” Лілія Гриневич, голова Конгресу українських націоналістів Степан Брацюнь.

Леонід КЛИМЧУК,
голова Коростенської організації
ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

ПРОВАЛЕНИЙ ТЕСТ НА ДОВІРУ У районі неполоханих бюрократів

У перші місяці цього року по Україні активізувалося формування Громадських рад при місцевих органах виконавчої влади. Ініційоване воно було Постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року № 996 “Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики”.

Це значуща нормативна урядова акція, адже вона, говорячи словами Президента України Віктора Януковича, справді “не менш важлива, ніж виведення країни з кризи”. За належної участі громадськості, усвідомлення важливості цієї акції державними адміністраторами всіх рівнів та інформаційної підтримки її втілення у життя вона і справді могла б стати одним із інструментів самоорганізації повнокровного громадянського суспільства, “зшивання” пострадянського населення країни в єдину українську націю.

Та, на жаль, цьому заважає все ще існуюча обопільна поствиборча упередженість певної частини осередків громадськості до вчергове партійно оновлених місцевих адміністрацій і навпаки. Десь-то саме через це якість реалізації закладених в урядовій постанові заходів із демократизації все ще існуючого в нас пострадянського державного авторитаризму управління бажає кращого. Тож у такій атмосфері взаємної недовіри “бюрократизована державна машина, що виживала за будь-якої влади, по інерції, — як констатується, до речі, і в цьогогорічному президентському посланні з трибуни Верховної Ради, — намагається зберегти свої звичні механізми управління, свої адміністративні можливості”, скориставшись при цьому налаштованістю до суспільно-політичної стабілізації країни, яка виникла у людей після всього того розгнущданого роздраю сегод верхів колишньої владної команди Ющенка—Тимошенка.

Простежується незацікавленість у справжньому втіленні цього урядового рішення в життя в адміністрації Президента, та й у самому уряді. Процес десь-то зумисне віддано “на відкуп” місцевим адміністраціям, які, відчуваючи такий настрій “верхів”, намагаються притлумити намічену урядовою постановою європеїзацію громадсько-адміністративних відносин, звести її лише до чергового бюрократичного симулякру демократії. За весь час про перебіг цього процесу жодним словом не згадано на сторінках офіційного “Урядового кур’єра”. Зате в лютому з’явилася тут замітка Наталі Зворигіної про створення в Запорізькій області Антибюрократичного комітету тільки з чиновників обласної державної адміністрації на чолі з її головою. Інформація про таку “новацію” без іронічного редакційного коментаря в момент виникнення Громадських рад як схвалення досвіду чиновників із перехоплення намірів “ініціативних людей, лідерів громадської думки” чи як заклик “Бюрократи, гуртуйтеся!”

Про це ж засвідчує, наприклад, і спроба в ретроградний спосіб сформувати Громадську раду при Коростенській районній державній адміністрації Житомирської області. Згідно з вищезгаданою урядовою постановою та й відповідним розпорядженням обласної держадміністрації № 403 від 16.12.2010 року тут її мали створити ще до 11 лютого 2011 року. Але її й досі немає. Бо ось уже кілька місяців у цьому поліському районі, як називають його самі мешканці, “неполоханих бю-

рократів”, відбувається громадський спротив нав’язливим чиновницьким намірам сформувати цю раду лише зі “своїх” представників громадськості.

Хоча розпочалося тут усе спершу за нормативами урядового документа. Розпорядженням голови райдержадміністрації В. В. Нагорняка була створена відповідна Ініціативна група на чолі з керівником її апарату С. Ф. Макаруком. До неї про своє бажання працювати в цій раді подали реєстраційні документи десь двадцять громадських організацій. Тож на 9 лютого були призначені установчі збори. У деяких районах області на цьому по суті й завершувалося формування Громадських рад. Бо наступними установчими зборами приблизно така кількість представників визнавалася оптимальною для складу Громадської ради: всі заявлені представники ставали її членами.

Але не так сталося на Коростенщині. Різновекторна партійно-політична кадрова веремія серед районного керівництва призвела тут до деградації адміністративного кадрового резерву, до виникнення, як вони самі називають, “кадрової ями”. Тож ще недосвідчені новопризначені керівники району, відчуваючи, мабуть, природну інтелектуально-адміністративну невпевненість у своїх адміністративних можливостях, вирішили передусім убезпечити себе від будь-яких громадських альтернатив. Особливо насторожувало їх, що пропозиції Громадських рад стануть обов’язковими до розгляду органами виконавчої влади, що голова ради зможе увійти до складу колегії РДА, що таким чином громадськість почне впливати на процеси підготовки і прийняття важливих соціально-економічних рішень, робити їх ближчими до потреб людей.

А тому керівництво району, озаймовившись із можливим майбутнім складом цієї Громадської ради, десь-то залишилося ним незадоволеним і забажало, видно, розбавити його залежно-лояльними представниками, запропонувавши через свого керівника ініціативної групи, незважаючи на протести з цього приводу громадських організацій, перенести проведення установчих зборів на перше березня. Це мотивувалося тим, що чимало охочих громад-

ських організацій не встигли ще подати реєстраційні документи.

Так напередодні вдруге призначених установчих зборів зареєструвалися для участі в них уже аж 71 громадський представник. Тепер учасниками зборів із правом голосу від такого районного інституту громадянського суспільства як Райспоживспілка було зареєстровано 12 представників, а від районної профспілкової організації працівників освіти — 14, як представників ще і їхніх первинних осередків. Тоді як від інших районних інституцій громадянського суспільства участь у зборах обмежувалася в основному одним представником.

Така організована нерівноправність представництва окремих інституцій громадянського суспільства внесла розкол серед учасників установчих зборів. Навпевне, через таке зневажливе маніпулювання їхньою статусністю, першого березня на зібрання з’явився із 71 зареєстрованого тільки 51 громадський представник, серед яких і виникла палка суперечка, з участю в ній голови РДА В. В. Нагорняка, голови районної ради В. А. Кутішенка, керівника апарату РДА С. Ф. Макарука.

Однак тон на зборах задавала представник районної ради жінка К. Л. Скляревська, яка десь два місяці тому ще працювала заступником голови з гуманітарних питань у попередньому керівництві РДА і була на думку багатьох безпідставно звільнена новопризначеним керівником району. Серед мешканців району вона вважалася людиною на своєму місці, імпувала їм своїм ідеалістичним народницьким служінням людям. Отож після майже двогодинних дебатов, не дійшовши згоди навіть щодо кількості членів Громадської ради, головуючий І. Г. Гулідов змушений був закрити збори.

Втретє установчі збори були призначені ініціативною групою вже аж на 8 квітня. На них знову з’явилося десь стільки ж представників, як і на попередні збори. Від райдержадміністрації був присутній лише керівник апарату С. Ф. Макарук, який поведився тепер скромніше, ніж минулого разу, поки не перейшли до визначеності з персональним складом ради.

Адже й цього разу відкриті голосування за кількісний склад ради показало, що все-таки міні-

мальна більшість голосів у так можна назвати представників незалежних громадських організацій. Тоді все той же головуючий І. Г. Гулідов оголосив таке голосування не точним і запропонував проголосувати “за” і “проти” збиранням мандатів учасників зборів, які видавав їм працівник райдержадміністрації під час реєстрації. Голосування в такий спосіб показало, що тепер мінімальна більшість голосів уже у представників торговельно-освітнянських організацій, які підтримували формотворчу позицію керівництва РДА.

Прагнучи одразу ж скористатись результатами такого голосування, представник районного футбольного клубу “Колос” Л. І. Ісаєва за підтримки керуючого справами РДА С. Ф. Макарука швидко запропонувала головуючому заздалегідь кимось складений список прізвищ лише 30 учасників зборів для рейтингового голосування із формування Громадської ради в кількості десь 19 осіб. Це одразу ж викликало обурення учасників зборів таким безпардонним визначенням “достойних” і “недостойних” для рейтингового голосування. На вимоги із залу оголосити спершу той список “достойників” головуючий відмовився. А на цей момент у стопці зібраних мандатів за позицію РДА було виявлено кілька мандатів представників, які взагалі не з’явилися на збори.

Після цього, протестуючи проти процесуальних махінацій, представники незалежних громадських організацій залишили установчі збори. Ті ж, що залишилися, змушені були знову перенести установчі збори через відсутність відповідного кворуму зареєстрованих учасників.

Ось так бюрократія цього району дбає передусім не про народні інтереси, а за своє самозбереження. До таких процесуальних викрутасів вона вдалася під час формування лише дорадчої Громадської ради при ній, повністю проваливши таким чином тест на довіру громадськості до себе. Тож уявіть після цього до чого вона може вдатися, коли постане питання про перебування таких бюрократів на державних посадах під час місцевих виборів чи виборів Верховної Ради України.

Отож пильнуймо і шануймося, українці, бо ми того варті.

ЗВЕРНЕННЯ Великої ради Товариства “Просвіта” Золочівського району Львівської області

Члени Товариства “Просвіта”, уся громадськість Золочівщини глибоко стурбовані тотальним наступом на українську мову, культуру й освіту. У найважливіших сферах українського життя — від кіно і телебачення до газетно-журнальної періодики — домінує російська мова. Цинічний Закон “Про мови в Україні”, який намагаються ухвалити у Верховній Раді, антиконституційний за своєю суттю, інструмент остаточного знищення української мови. У багатьох регіонах України її громадяни опинилися без можливостей розвитку своєї державної мови, церкви, історичних знань.

Одним розчерком пера міністра-українофоба Дмитра Табачника мало не було скасовано конкурс з української мови ім. Петра Яцика, ліквідовуються за мовчазної згоди влади українські школи і дошкільні установи, зменшується кількість уроків з української мови й літератури, в гірший бік змінюються програми предметів гуманітарного циклу, зокрема історії, знищуються системи незалежного оцінювання знань. Усе це пояснюється цинічним “Так історично склалося”. Мусимо же раз нагадати Вам, що так “історично склали” долю українства більше як 400 заборон, війни, голодомори, репресії, міграційна політика тодішньої тоталітарної системи.

Тому вимагаємо відновити історичну справедливість:

— відкликати Закон “Про мови в Україні”;

— звільнити Міністра освіти Д. Табачника, для якого ворожим і ненависним є все українське;

— припинити проведення русифікації через шкільні програми, зокрема фальсифікацію правдивої історії України у підручниках та програмах;

— приділити належну увагу вивченню української мови та літератури в середній та вищій школах;

— надати пріоритет виданню української преси і книги;

— спрямувати виховання шкільної і студентської молоді в національно-патріотичному дусі;

— припинити закриття українських шкільних і дошкільних установ на сході і півдні України;

— дати змогу українцям задовольняти свої духовні потреби, а не підтримувати прихильників лише однієї конфесії — Московського патріархату;

— повернути інформаційній сфері українське обличчя;

— не допустити повернення символів тоталітарної системи;

— зважити на численні звернення громадських організацій і владних структур Львівщини і оголосити святкування 200-річчя від дня народження будителя Русі Маркіяна Шашкевича державним і національним святом.

Від імені 57 учасників зібрання, які одногослосно підтримали це звернення, голова Золочівського районного товариства “Просвіта”

Олександр ЮСЬКЕВИЧ

14 квітня 2011 року
Велика рада Товариства
“Просвіта”, м. Золочів
Львівської області

Фото Олеся Дмитренка

“Вирішив подати Тараса Шевченка не традиційно хрестоматійним, а показати життя людини за тих обставин, яких досі ніхто з митців не торкався”.

МРІЯВ НАМАЛЮВАТИ ТАРАСА УСМІХНЕНИМ

Дмитро МАЛАКОВ, старший науковий співробітник Музею історії Києва

Творчий доробок заслуженого художника України Георгія Васильовича МАЛАКОВА (1928—1979) добре відомий шанувальникам графічного мистецтва. Киянин, випускник Київського державного художнього інституту (нині — Національна академія образотворчого мистецтва й архітектури України) Г. Малаков працював у галузі станкової та книжкової графіки, ілюстрував твори української, світової класики та сучасних авторів, оформивши загалом понад 120 книжок, що виходили друком у київських видавництвах. Сотні його ілюстрацій публікувалися в українських часописах 1950—70-х років.

Одною з тем, яка знову й знову буджує творчу уяву митця, була Шевченкіана. Перше портретне зображення Тараса Григоровича Георгій виконав одинадцятирічним хлопчиком 1939 року. Тоді широко відзначалося 125-річчя від дня народження Великого Кобзаря. У Києві, Харкові, Каневі з'явилися величні пам'ятники, пресу наповнювали відповідні публікації, ім'я Кобзаря чу-

Художньому інституті, там працювали і недавні учні Київської художньої середньої школи імені Т. Шевченка, позбавлені можливості навчання за умов окупації. Це були Іра Бонкіна, Муся Головка, Катруся Кричевська, Юрко Повстенко. Скульптурним відділенням майстерень керував доцент Володимир Климов (1889—1975). Серед продукції, яку виробляли майстерні, були статуетки “козак і дівчина”, попільнички та гіпсове погруддя Тараса Шевченка. Георгій згодом у власному “автобіографічному альбомі” намалював цей процес, дієвим учасником якого була також юна Катруся Кричевська. Тому на згадку про співпрацю з відливання та зачистки погруддя пізніше Георгій закомпонував гіпсового Шевченка в ескізі книжкового знака, призначеного Катерині Кричевській. Для обох то був символічний знак не просто спільної праці, а й їхньої чистої юнацької дружби. Про це часто згадує в далекій Каліфорнії Катерина Кричевська-Росандіч — почесна громадянка США, почесний професор Національної академії образотворчого мистецтва й архітектури України, лауреат премії Фонду Тараса Шевченка, заслужений діяч мистецтв України.

По визволенні Києва заняття в Художній школі поновилися. На згадку про той перший суворий навчальний рік у неопалюваному приміщенні школи Георгій виготовив із фольги та картону жартильну медаль із незабутнім Шевченковим рядком: “Учітєся, брати мої”...

Одна зі шкільних композицій Георгія Малакова зображала уявну сцену: білої петербурзької ночі стоїть Тарас на набережній Неви, а з вікна Зимового палацу дивиться на нього російський цар Микола І.

Першу літню студентську практику в Київському державному художньому інституті Георгій Малаков провів 1950 року в мальовничому Шевченковому Каневі. Ясна річ, відвідував і Велику Могили.

Серед навчальних тем студентам-графікам задавали ескіз поштової марки. Георгій обрав портрет Шевченка, обрамлюючи його, відповідно до завдання, радянською символікою — але ж зі

стрічкою прапора УРСР.

Ще перебуваючи на студентській лаві, Георгій Малаков почав активно співпрацювати як художник-ілюстратор у столичних книжкових і газетно-журнальних видавництвах. Він ілюстрував, оформлював книгу білоруського поета Янки Купали “Тарасова доля”. Книга побачила світ у видавництві “Молодь” 1954 року. Одна з ілюстрацій зображує відвідувачів канівської святині, серед яких можна помітити постать з етюдником на плечі — самого художника. То була своєрідна згадка — враження від особисто пережитих почуттів на Чернечій горі.

По-своєму звернувся художник Георгій Малаков до Шевченківської теми 1961 року, коли відзначали соті роковини від дня смерті поета та 20-річчя героїко-трагічної оборони Києва. Обом датам було присвячено великі художні виставки. До Шевченківської дати Георгій Малаков створив серію ліноритів, що відтворюють епізоди з біографії Великого Кобзаря. При цьому він керувався віяннями тогочасної “відлиги”, ще не знаючи, що згодом це буде названо “шістдесятництвом”. Бо вирішив подати Тараса Шевченка не традиційно трафаретним, хрестоматійним, а показати звичайне життя людини за тих обставин, яких досі ніхто з митців не торкався. До речі, завжди мріяв намалювати Тараса усміхненим, а не зажуреним, як того вимагав советський офіціоз.

“Повернення (На Волзі)” — так назвав художник один з естампів, що ілюструє епізод, описаний Кобзарем у “Щоденнику”.

Приводом до відтворення саме цієї сцени Георгію Малакову послугувала цитата, викарбувана у підніжжі Великої Могили в Каневі та прочитана Георгієм-студентом. Коли 1939 року створювався Канівський меморіал, більшовицькі ідеологи обрали саме ці рядки, які начебто краще відповідали образу “революціонера-демократа”. Але навіть у такому препарованому вигляді, вирвані з контексту щоденникового запису, вони справляли, м'яко кажучи, дещо дивне враження. Нагадаймо: повертаючись із заслання на борту пароплава “Князь Пожарський”, Тарас Григорович був зворушений долею і чарівною грою на скрипці пароплавного буфетника “Алексея Панфилова Панова, отпущенника г-на Крюкова”. Тоді ж, 25 серпня 1857 року, Тарас Григорович занотував (мовою оригіналу, з виділенням курсивом цитати на підніжжі в Каневі):

Знову в Києві. Кольоровий лінорит, 1961

“Великий Фультон! И великий Уатт! Ваше молодое, не по дням, а по часам растущее дитя в скором времени пожрет кнуты, престолы и короны, а дипломатами и помещиками только закусит, побалуется, как школьник леденцом. То, что начали во Франции энциклопедисты, то довершит на всей нашей планете ваше колоссальное,

міхнений Тарас роздає дітям книжечки. Звісно ж, художник назвав аркуш улюбленими словами: “Учітєся, брати мої!”

Серія була експонована на Республіканській художній виставці, присвяченій 100-м роковинам від дня смерті Тараса Шевченка.

Зовсім в іншому змісті Георгій Малаков подає Шевченківський Київ в одному з аркушів серії ліноритів “Київ. 1941—1945”, названому умовно “Перший трофей” (1961 р.). Художник відтворює епізод часів оборони Києва, свідком якого був сам, коли бійці винищувального батальйону привезли до Шевченківського парку трофейний німецький панцерник. І хоча в реальному житті все відбувалося дещо інакше, художник побажав показати трофей саме на парковій алеї — на тлі зажуреної постаті Кобзаря на пам'ятнику.

Згодом до Шевченкіани Георгія Малакова додалися ілюстрації до оповідання В. Будника “Сіра шинеля”, вміщеного в часопису “Україна” (ч. 9) 1972 року. Художник показав Тараса Григоровича за роботою. На іншому малюнку — нескорений Тарас крокує під конвоєм на заслання і вся його постава ніби промовляє: “Караюсь, мучуся... але не каюсь!...” Цей знаменитий вислів Великого Кобзаря Георгій не раз повторював за різних власних житейських обставин.

Такою неординарною та широко залишилася Шевченкіана українського графіка Георгія Малакова. Звичайно ж, згадалося все це з нагоди 150-х роковин переполовання Великого Кобзаря.

¹ Шевченко Т. Дневник. — М.: Государственное издательство художественной литературы, 1954. — С.137

Учітєся, брати мої! Кольоровий лінорит, 1961

лося всюди. Того року був виданий ювілейний “Кобзар” з ілюстраціями Івана Іжакевича. Наш батько придбав цей солідний том у цупкій сірій палітурці, і книга збереглася в родині й досі.

Юний художник Гога Малаков з раннього дитинства вихований у душі особистої причетності до всіх проявів культурницького життя суспільства, виконав і портрет Шевченка як умів на свій вік, але — з любов'ю.

А вже через три роки, в окупованому нацистами Києві, Георгію довелося безпосередньо долучитися до Шевченкіани скульптурної. Навесні 1942 року, щоб уникнути примусової відправки до Німеччини, чотирнадцятирічний Георгій став до праці у Київських виробничо-художніх майстернях. Вони містилися в колишньому

На Чернечій горі. Ілюстрація до поеми Я. Купали “Тарасова доля”. Туш, перо, 1954

Віктор ЖАДЬКО, доктор філософських наук, професор, директор Інституту соціально-культурних комунікацій та менеджменту Національної академії керівних кадрів працівників культури і мистецтв. Радник Міністра культури України

“Поклик дужого чину” (К., видавництво “Просвіта”, 2004 — 496 с.), — це відверта, інколи до щемоу в серці, розмова письменника і громадсько-культурного діяча Анатолія Погрібного про мову, її сьогодення та прийдешнє для духовного відродження народу. Це видання продовжує і доповнює його попередні гостроактуальні публіцистично-наукові видання — “Розмови про наболіле, або Якби ми вчилися так, як треба” (1999), “По зачарованому колу століть” (2001), “Раз ми є, то де” (2003), книжки, що здобули широкий суспільний резонанс, зацікавленість проблемою шанувальників українського слова.

Що ж болить Анатолію Григоровичу, що в дні уже здобутої Незалежності непокоїть письменника? Криком кричить його небайдужа душа за руйнування духовно-культурне, зокрема мовне, яке може ослабити навіть таку величуну державу, як Україна не меншою мірою, ніж будь-які шантажі та економічні диверсії. Та головне непокоїть тому, що ми — українці! Від того, що нам дорога національна честь і гідність, тому що від ідеалу, виплеканого багатьма найбільшими патріотами нашого народу, бачити Україну справді повносилою національною державою українського народу з усіма національними пріоритетами (мовою, культурою, економікою), ми не відступимося ніколи.

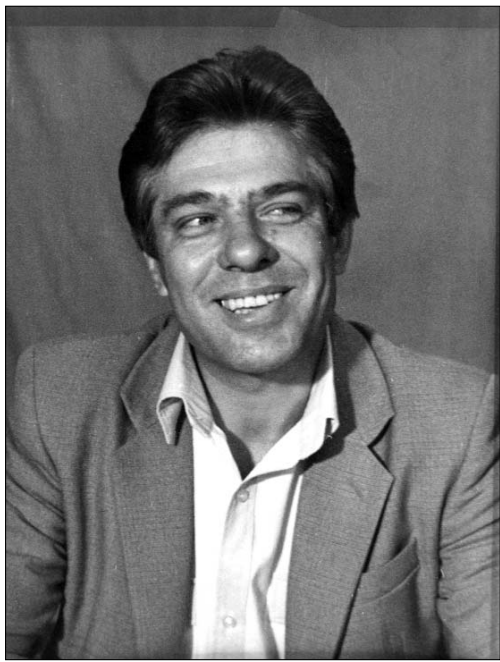
І не мав спокою професор А. Погрібний, що нищиться берегиня нашої вічності — мова, а відтак — народ, нація, наші минуле та сучасне зможуть втратити майбуття, якщо усією громадою не стати на засторожі й не згадати проче: “Я на сторожі коло їх Поставлю слово”. І письменник бореться словом, криком кричить, волає, зводить руки до неба, аби дослухалися до таких оголених і мовних, і національно-духовних проблем Вітчизни чиновники, держава. А турбуватися є чого не тільки майстрові слова, а й нації...

У книжці письменник наводить чимало переконливих фактів, витягів із листів читачів і радіослухачів, розмірковує, радить, сумнівається, дискутує зі своїми шанувальниками, пропонує вихід. Як професійний мовник та Майстер пера веде А. Погрібний літературно пустелею свій народ і вказує путь із безвиході. Попервах Анатолій Григорович дійшов сумного висновку: чим більший “стаж” нашої відродженої державності, тим неприроднішою та потворнішою сприймається ситуація у країні з українською мовою. Так, ще й досі за обставин, коли українці становлять більшість населення у всіх областях України (виняток — Крим), у десятках і десятках міст, містечок і сіл (Схід, Південь) відсутня українська школа.

Особисто письменник А. Погрібний одержав тисячі листів, автори яких оскаржують ту неймовірну ситуацію, що в багатьох точках України є проблемою знайти в кіосках бодай одну українську газету.

Порівняймо: у травні 1929 року М. Скрипник підкреслював у доповіді на XI Всеукраїнському

КОЛИ ДОЗРІЄ ДУША УКРАЇНЦЯ?

Як ніколи сьогодні актуальні слова про українську мову Анатолія Григоровича Погрібного (1942—2007) — літературознавця, науковця, письменника, критика і публіциста, політичного, культурного і громадського діяча. Саме Анатолій Погрібний — на радіо й телебаченні, у ЗМІ закликав націю повсякчас стояти на сторожі рідного слова. І неспроста. Прикметою нашого часу стало реанімування, здавалося б, похованих ще в XIX сторіччі різноманітних розвінчувальних “теорій” щодо походження, міри самостійності та якості і українського народу, і його мови, не випадково спостерігаємо у нинішній час лавину осмикувань, глузувань, наклепів, інсинуацій, перебрівувань усього, що пов’язане з українством. Досить згадати, наскільки судомно доводять антиукраїнські сили, буцімто ледь уже не всі українці невинправне поросійщились та національно відроджуватися не бажають, буцімто згодні вони існувати тільки в загальноросійському розливі, у гіршому разі — на засадах усе того ж малоросійського етнографічного “своєобразія”. Аналіз під цим кутом зору продукції сучасних засобів масової інформації, що діють в Україні, розкриває моторошливу картину збиткувань над — попри все — ще живою душею українського народу. Про всі ці суспільні болячки розповідав А. Г. Погрібний на радіо в публіцистичній передачі “Якби ми вчилися так, як треба”, палко і послідовно виступаючи на захист української мови. Але я зупинюся на виданні “Поклик дужого чину”, удостоєної 2006 року Національної премії України імені Т. Г. Шевченка, де Анатолій Григорович висловив протест проти принизливого становища, у якому перебуває в нашій державі українська мова.

з’їзді Рад: “Уже до 1927 року продукція українських книжок наших українських видавництв була більша, ніж за 130 років попереднього існування нової української літератури. Ми вже в 1928 році щодо загальної кількості книжкової продукції УСРР, порівняно з передовими капіталістичними країнами, займаємо дев’яте місце. За темпами зростання книжкової продукції УСРР займає шосте місце, за кількістю книжок, що припадають на кожну душу населення, ми стоїмо вже порівняно з усіма капіталістичними країнами на 7 місці. Кількість українських часописів має 232 назви, загальний річний тираж 34 970 примірників. Російських газет маємо 19 назв і 423 тисяч примірників. Шкіл соввику з українською мовою викладання було 81, російською — 7,1 відсотка”.

“Бодай часточкою таких показників чи й можуть похвалитися керівники нинішньої України вже як незалежної держави?” — справедливо запитує професор Погрібний і з сумом констатує, що, якщо і були б названі якісь цифри, то лише цифри занепаду, руйнування. Такі, наприклад: “Сьогодні в Києві налічується 600 ресторанів, 450 заправочних бензоколонок і ...6 книгарень. Шість, а було п’ятнадцять—двадцять років тому — 120!”

Невтішні цифри наводить автор про книгодрукування та періодику: 2002 року українською мовою виходило в нас близько 16 мільйонів примірників газет, російською — 25 млн, а загальний відсоток друкованих ЗМІ українською мовою становив, за даними Рахункової палати України, тільки 20,7 відсотка; на одного українця припадає 27 примірників газет, а на того громадянина України, який вважає себе росіянином, — 178 примірників (або за даними Рахункової палати: на 100 українців припадає 46 примірників друкованої продукції рідною мовою, а на 100 росіян в Україні — 386 примірників); порівняно з 1927 роком кількість назв газет російською мовою зросла у нас майже у 63 рази і становить на даний час 1195 назв; на кожного громадянина України нині випускається лише 0,36 книжки річно, при цьому на одну книжку українською мовою припадає 56 книжок мовою російською; загалом же частка національних товарів культурної інду-

стрії становить на нашому внутрішньому ринку: книжок — 7, аудіовізуальних творів — 5, кінопродукції — близько 7 відсотків...

Якби зміг дізнатися про ці сьогоденні моторошні успіхи в українізації той же таки комуніст, нарком М. Скрипник, чи не застрелився б він удруге?

Буквально антиукраїнською — інакше й не скажеш, стверджує у виданні Анатолій Погрібний, є ситуація у сьогочасному телевізійному просторі. Так, частка вітчизняних фільмів займає лише 10 відсотків екранного часу, тобто на 90 і більше — телерепертуар формується з іноземщини (всупереч установленій Законом обов’язкової тридцятивідсотковій квоті для показу національних фільмів; тяжкі часи перетинає і саме виробництво кінопродукції. Досить сказати, що порівняно з початком 90-х років випуск фільмів за підтримки держави скоротився майже в 30 разів.

У реаліях сьогодення як же часто зустрічаємося ми з просто спотворенням, викривленням уявленням про права людини, про свободу слова! Кинути лайном на саму українську державність — споконвічну мрію українців — дехто вважає свободою слова. Поглумитися з Тараса Шевченка та інших національних світочів — свобода слова. Висміяти українську мову — свобода слова. Виставити українців у вигляді примітивних, недолугих, дубуватих, ні до чого не здатних, тупоголових і т. ін. “салоїдів”, у яких “де два українці, там три гетьмани”, та які все віддають і продають за те ж “сало”, — свобода слова. І цинічне проголошення деякими обласними радами, як-от Донецькою, Луганською, Харківською, Дніпропетровською, російської мови як офіційної — теж свобода слова?

“Стоп!” — зупиняє руйнівний шквал проти української мови письменник А. Погрібний і запитує: “То усе це — свобода слова чи свобода руйнації Української держави? Право людини на будь-які дії в межах законності чи право антиукраїнської, антиконституційної, зрештою, антидержавної діяльності? Ще слухає хтось це, в тому числі на владних рівнях, з демократією?” Але, як мовиться, позбав нас, Всевишній, від такого.

Фактично у наші дні на теренах України, про Незалежність якої мріяли та домогалися її міль-

йони українців, зокрема й ті, що опинилися в діаспорі, повним ходом здійснюється мовна неоколонізація, моторошливі здобутки якої дістають свій вияв у таких, наприклад, фактах: нині на 85 відсотків по-російському функціонують засоби масової інформації; з кожних десяти книжок на книжковому ринку лише одна українська, а дев’ять — російські; у сфері аудіовізуальної продукції ступінь зросійщення сягає 97 відсотків; незважаючи на суттєве зростання кількості шкіл з українською мовою навчання, у сотнях населених пунктів Сходу та Півдня України українські школи відсутні, а в деяких містах, як-от Донецьк, Дніпропетровськ, Запоріжжя, справа дійшла напередодні Конгресу навіть до закриття деяких українських шкіл; за винятком Галичини, зоною майже суцільного зросійщення залишається більшість вищих навчальних закладів; українська мова не стала повсякденною переважаючою мовою багатьох структур влади, а відтак — промисловості, транспорту, армії, торгівлі, побуту; у країні штучно нагнітається атмосфера упередженого, зверхньопоблажливого ставлення до українського слова як такого, що, мовляв, не може конкурувати з мовою вчорашньої метрополії.

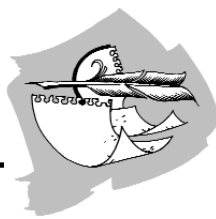
Усе це важко інакше розцінювати, про що наголошує автор книжки, як явища мовного етноциду та грубого порушення прав нації та прав людини на своїй рідній землі. Не випадково лишаються невиконаними та підданими забуттю всі постанови українських урядів перших років Незалежності, спрямовані на виправлення мовних деформацій у країні; не випадково на рівні влади їх — замість цілеспрямованого подолання — усе частіше виправдовують наскрізь фальшивими тезами на кшталт “так історично склалося” та “відбуваються природні процеси в умовах глобалізації”; не випадково не слабшають домагання надати російській мові статусу також державної (офіційної) в Україні, що означало б уже остаточну загибель мови української. Привертає до себе увагу і той факт, що навіть такий шанобливий у ставленні до мови будь-якого народу документ, як Європейська Хартія регіональних мов, було ратифіковано в Україні зі зобов’язаннями, що мають для української мови украй

дискримінаційний характер.

Це засвідчує свій вияв і в тому, що ця культурна політика в державі занедбана фінансово: 0,3 відсотка — такий найнижчий у Європі нинішній рівень її фінансування в структурі державного бюджету. Для порівняння: у Швеції — 4,8 відсотка, Ісландії — 4,6, у Данії, Фінляндії, Норвегії, Франції — між 3 і 4, у Німеччині, Литві, Бельгії — між 2 і 3; навіть в Албанії фінансування даної сфери на 0,5 відсотка більше, ніж в Україні. Водночас, навіть цей мізер коштів до української культури далеко не завжди доходить. Так, із передбачених бюджетом коштів на виконання Комплексних заходів із розвитку української мови фінансується в межах 3—5 відсотків від запланованих видатків.

Уперше так професійно та переконливо науковець і майстер пера Анатолій Погрібний аналізує на сторінках видання проблему суржику в Україні як складової мовної проблеми нації. Варто пам’ятати, як розмірковує Анатолій Григорович, що суржик був у нас не завжди. Скажімо, аніж не могло його бути в добу нашої давньокіївської держави — Княжої України. Вже тому, що це була саомодостатня — міцна, могутня країна, мова якої під мову іншої країни не підпадала. Зрозуміло, що в українськості якої, варто нагадати, не сумнівалися не тільки такі авторитети-українці, як Михайло Максимович, а й такі російські науковці, як історик В. Ключевський чи мовознавець О. Шахматов.

І зрозуміло чому: просторасте суржик лише за умов, коли країна, а разом із нею і її мова потрапляють у підлеглість іншій державі, іншому народові, іншій мові. У цьому разі мова метрополії здійснює на підколоніальній території руйнівну роль: деформує її, нищить, відтісняє, що руйнує і саму душу народу, з якої нараз починає проростати мовний покрус — суржик. І тим успішніше це відбувається, чим ближчі одна до одної мови, у нерівній взаємодії яких (одна обороняється, друга — агресивно наступає) і витворюється цей мовний симбіоз. Зрозуміло, що наразі йдеться про те, що хоч за своїм складом російська й українська мови мають повний чи частковий збіг, як згадувалося, лише на 62 відсотки, належать вони до однієї, східнослов’янської мовної групи. Тобто це той випадок, коли одна група з іншою су-

місна, а якщо додати до цього ще й загальновідомі обставини довготривалого та невідступно-жорстокого зросійщення українських теренів, то дивуватися з того, що суржик так буйно у нас розкорінився, не доводиться. То що — ми приречені на збереження суржику? Суржикізація триватиме? Ні, не триватиме — зупиниться, як тільки ми доб’ємося того, що курс державотворення буде, нарешті, у нас відрегульовано в тому напрямі, про який уже згадувалося, — у напрямі будівництва у нас національної Української держави, а сказавши інакше — нормальної держави типового європейського зразка. Типовий же європейський зразок якраз і означає: держава, яка ґрунтується на духовно-культурних засадах даної нації.

Із болем я читав у книжці А. Погрібного про “самопочування” української мови і в Шевченковому краї, де цитовано лист мого земляка А. Лугового: “У Черкасах російська мова є панівною, і фактично йде нова хвиля русифікації. Українське населення Черкас здебільшого соромиться говорити в громадських місцях українською мовою. А молодь, студентство спілкується, як правило, російською. Вивіски — для окомилування. Особливо насаджують зросійщення так звані бізнесові структури. У перші роки Незалежності багато приватних й інших оголошень на вулицях були українською мовою, тепер же — здебільшого російською. В українських церквах (їх лише три в Черкасах) людей мало, по 3-4 десятки осіб”.

“Іноді я просто рвируюсь слізьми від безсилля і розпачу, — крик з іншого краю Черкащини, з Умані, який лине з уст слухача авторських передач письменника — Г. Шевчука, — невже оті битви за депутатський мандат та міністерські портфелі — то для того, щоб швидше завернути Україну в надуману колиску слов’янських народів, з якої ми ледве видряпались, або для того, щоб скоріше запровадити російську мову як державну? Господи, як же захистити нашу мову від зайд нахабних, від мутантів?”

А й справді: невже йдемо до того, що в нашій багатій мові, зокрема, в серці України — Черкаському краї, краї Богдана і Тараса, незабаром залишиться кілька десятків українських слів, як-от: хліб, сало, ковбаса, горілка, картопля; решту ж замінять англіцизми? Душа болить споглядати все це: від безсилля хочеться волати на весь світ: рятуйте нашу мову!

Усі названі вище й не названі проблеми, що їх належить вирішувати у сфері освіти, за усієї своєї болючості, не можуть, однак, не пов’язуватися з першопочатковою, визначальною: навчання — в ім’я чого? В ім’я формування яких світоглядних принципів? На якій світоглядній основі? У якому зв’язку з завданнями державотвердження українства?

Отже, А. Г. Погрібний не оминав і мовної проблеми, що турбує освітян держави й сьогодні. Ця сфера, на думку Анатолія Григоровича, недостатньо або поверхнево перейнята українським змістом, до свідомості вчителів ще й досі не доведене велике багатство української національної педагогічної думки, у нашій дні здійснено прямий відступ від затверджених 1998 року Кабінетом Міністрів України стандартів шкільної освіти, що ними до переліку базових дисциплін було віднесено й таку украй важливу в умовах України

дисципліну, як українознавство. Натомість у педагогічній практиці часто-густо заявляють себе космополітичні підходи, які базуються, однак, на основі російської мови та культури, протиставлюваних мові та культурі українській. Попри посутнє розширення мережі шкіл з українською мовою навчання, у деяких областях України усе ще триває виборювання громадянами права на українську школу, фактично зовсім відсутню у невеликій кількості міст, селищ і навіть сіл Сходу та Півдня країни. Усе виразніші ознаки потворності набуває і таке поширене, окомилувальне явище наших днів, як українськомовна школа за статусом, але українозневажницька за суттю. Зрештою, грубе ігнорування вимог єдиного мовного режиму в наших навчальних закладах набуло вже майже епідемічного, ніким не контрольованого характеру, що нерідко прирікає нашу мову на роль якоїсь новітньої латини — вживаної на уроці, але не обов’язкової чи й не потрібної поза ним, починаючи зі шкільного коридору. Промовистий факт: і понині сотні дитячих будинків, інтернатів та інших закладів для дітей-сиріт (“державних дітей”) функціонують поза будь-якою логікою — не державною, а російською мовою.

Зоною майже суцільного зросійщення лишається на більшій частині території України й вища школа, і це, варто підкреслити, переконливо стверджує професор А. Г. Погрібний, у той час, коли освітянське чиновництво протидіє впровадженню українознавства, загалом з року в рік скорочує курс українознавчих дисциплін, особливо в негуманітарних вищих навчальних закладах.

Із цього бачимо, що українська ситуація тим і своєрідна, що в нас поняття “мамина мова” та “родова мова” поспіль, особливо серед міського населення, не збігаються. Тому й потрібно широко пропагувати істину: рідна мова — не конче, не завжди та, якою ми найчастіше говоримо. Основа слова рідна (ясно це чуємо) — рід. Тобто рідна мова — то насамперед мова роду кожної людини, мова наших батьків, дідів, прадідів і т. д. — саме нашого роду, що йде у глибини віків. Відтак цілковитим нонсенсом є те, що немало хто, визнаючи, що його рід український, водночас вважає, буцімто його рідна мова вже не українська, а для прикладу, російська.

Який же вихід із мовної проблеми, що нині склалася в Україні? На думку письменника Анатолія Погрібного — не мовчати (що робив безперервно сам і заповідав усім нам), діяти, і це — найгарантованіший шлях до того, щоб українська людина загубленою на своїй землі не почувалась. Годі й доводити, що в наших обставинах важливим чином задля України може бути вже те, що не є найскладнішим: послідовність у спілкуванні українською мовою, фізична присутність індивіда в числі тих, котрі час від часу виходять заявляти й боронити інтереси українства в ті чи інші маніфестаційні способи, як-от і в дні наших національних свят. Відтак те, наскільки нас багато, залежить від кожного. Поклик чину мусив би озиватися в кожному, кому болить нинішній стан України та її мови. Від здатності кожного пред’являти претензії також і самому собі, від готовності до бодай елементарного чину в ім’я зміцнення позицій українства і залежить наша загальна національна сила.

СТАРОДАВНЄ МІСТО, ДЕ ТВОЄ ОБЛИЧЧЯ? Про топонімію Чернігова

Лариса МАСЕНКО,
Світлана НЕМИРОВСЬКА

Чи не найвиразнішим зовнішнім свідченням того, що ми досі перебуваємо в стані “пострадянського народу в чіпких обіймах пострадянської влади”, за влучним висловом Оксани Пахльовської, є збереження в Україні колишньої советської топонімії та об’єктів монументальної пропаганди. Здавалося б, заміна пам’яток тоталітарної доби на знакові назви, пов’язані з українською історією і культурою, було найлегшим завданням із-поміж усіх, що постали перед країною 1991 року. Така заміна не потребує ані значного часу, ані великих коштів. Деколонізацію топонімії Львова і демонтаж пам’ятника Леніну було проведено швидко й оперативно. Відроджені історичні та нові назви, надані вулицям Львова, органічно вписали його міський простір в український культурний контекст — і регіональний, і загальнодержавний.

На відміну від західних, середовища багатьох інших українських міст рясніють советськими “мітками”. Для прикладу наведемо історію перейменувань вулиць Чернігова, що відбувалися упродовж останніх двадцяти років.

Згідно з офіційним переліком вулиць Чернігова, затвердженим рішенням міської ради 15 червня 2009 року, в місті нараховується 548 вулиць, проспектів і провулків, абсолютна більшість яких носять назви советського періоду. Із них за роки незалежності перейменовано аж (!) 27.

2001 року за рішенням міської ради було повернуто історичні назви вулицям Магістратська (замість вул. Куйбишева), П’ятницька (замість Урицького), Мстиславська (замість Фрунзе) і Преображенська (замість К. Маркса). Тоді ж вул. Леніна перейменували на пр. Миру, вул. Свердлова — на вул. П. Полуботка, пр. Жовтневої революції — на пр. Перемоги.

2002 року історичні назви повернули ще двом вулицям — К. Лібкнехта стала Святомиколаївською, а Пролетарська — вулицею Князя Чорного. Проте решту перейменувань цього року можна розглядати як намагання додати до маси збережених радянських назв ще кілька нових. Не зрозуміло, для чого було міняти такі наз-

ви вулиць, як Східночеська, Незалежності, Українська, Яблунева, Шевченка і Гагаріна на (відповідно) вул. О. Молодчого, Востришева, Черняхівського, Федорова, Григоренка, Першого Травня?

Очевидно, на той час справу перейменування вулиць Чернігова взяли у свої руки ветерани Великої Вітчизняної війни, оскільки майже всі з перелічених вище нових назв призначені увіковічнити діячів партизанського руху, Героїв Радянського Союзу, хоча їхні імена відомі лише найстаршому поколінню чернігівців. До того ж необхідно врахувати, що партизанський рух на цих територіях, на відміну від УПА, був організований советськими спецслужбами і містить чимало утаємничених сторінок, які ще потребують вивчення.

Особливо одіозним є ще одне перейменування 2002 року — вулиці Заводської на вулицю Балицького. Виникає запитання — якого Балицького вирішили “пом’янути” в Чернігові? Адже нині всій Україні відоме ім’я Всеволода Балицького — одного з найбільших катів українського народу, голову ГПУ з 1926 року, організатора розстрілів української інтелігенції і голодомору селян (див. Доповідну записку Балицького Сталіну від 23 грудня 1932 р. у праці Романа Кущика “Народна війна” (К., 2011).

Після проведення спеціальних розшуків ми з’ясували, що в назві чернігівської вулиці було вшановано іншого Балицького — Григорія, партизана, Героя Радянського Союзу. Проте запитання лишається, — який стосунок до міста має цей нікому не відомий Гр. Балицький, прізвищем якого конче треба було називати чернігівську вулицю, адже, згідно з УРЕ, він є уродженцем не Чернігівщини, а Кіровоградщини. І ще одне запитання — чому прізвищем однофамільця (а може, й родича) сталінського поплічника треба було замінити невинну Заводську, лишаючи при цьому в недоторканності такі топонімічні “перли”, як: вул. 50 років СРСР, вул. 50 років ВЛКСМ, вул. 18-го Парт’з’їзду, вул. 1-го Травня, вул. Паризької Комуні, вул. Червоногвардійська, Жовтнева, Комінтерна, Комсомольська, Колгоспна тощо. Отже, на двадцятому році державної незалежності чернігівцеві на запитання, на якій ву-

лиці він мешкає, відповідає: “на вулиці п’ятдесяти років сересеру” або “п’ятдесяти років веелкаесему”. І чи питає молодь, яка навчалась уже в незалежній Україні, “а що таке веелкаесем” або “якої це партії був вісімнадцятий з’їзд і чим він так відзначився, що його назву носить наша вулиця”?

Треба сказати, що 2006 року в місті було зроблено спробу впровадити кілька назв, похідних від прізвищ видатних українських діячів. Тоді в Чернігові з’явилися вул. І. Багряного, С. Єфремова, В. Липинського, І. Шрага і С. Русової. Але цікаво, що й вони замінили назви, більшість яких мала цілком нейтральне значення — відповідно вул. Березовську, Комарова, Сонячну, Будівельну, 9-го Січня. Слід звернути увагу на нерішучість і млявість, з якою впроваджувалися зміни в міське назовництво. Адже ці кілька імен світлих постатей української історії тонуть в масі меморіальних советських назв Чернігова, які свого часу виступали засобом топонімічної уніфікації у загально-советському масштабі. Це назви вулиць Антонова-Овсієнка, Ворошилова, Калініна, Кірова, Крупської, Рози Люксембург, Павлика Морозова, Орджонікідзе, Подвойського, Клари Цеткін тощо.

Не були замінені й безграмотні, суржикові форми найменувань вулиць, як-то: Сиренева, Розвітна, Землянична, Рябінова, Овражна, Кузнечна, Музикальна.

Слід зазначити, що чернігівські громадські організації й партійні осередки патріотичного спрямування намагаються вплинути на місцеву владу, вимагаючи впорядкування топонімічного простору міста. Так, 2008 року міська організація Української народної партії запропонувала комісії Чернігівської міської ради з упорядкування найменувань вулиць перейменувати вулиці 50 років ВЛКСМ, Павлика Морозова та Каштанову на Героїв Крут, В’ячеслава Чорновола та Івана Мазепи.

2009 року ця ж організація наполягала на перейменуванні вул. 50 років СРСР на вул. Гетьмана Мазепи. Проте восьмеро з дев’яти присутніх на засіданні членів комісії проголосували проти присудження вулиці імені “зрадника” Мазепи. Однак дивуватися не доводиться, якщо згадати, що і в столиці нещодавно на догоду Московському Патріарху Кірілові частину вул. І. Мазепи було перейменовано на Лаврську, а київський мер Л. Черновецький не дозволив замінити назву вул. Урицького на вул. Митрополита Липківського.

Отже, боротьба за українську топонімію триває. А тим часом змертвілі назви чернігівських вулиць позбавляють міський простір мовних знаків історико-культурної неповторності й органічної національної приналежності, прив’язуючи його до колишньої уніфікованої комуністичної казарми.

Віктор ХОМЕНКО,
АР Крим

Відзначили його 25 квітня на всеукраїнському рівні й у Криму, де Віра Роїк жила і творила з 1952 до 2010 року. Шанувальники таланту Віри Сергіївни матимуть можливість доторкнутися до її творчості, помилуватися унікальними вишивками ще й у Лівадійському палаці, поспілкуватися з її численними ученицями, котрі проведуть виставковий тур по містах і районах усього Криму, побувати на урочистому вечорі її пам'яті.

За словами директора Кримського етнографічного музею Юрія Лаптева, наприкінці наступного року в Сімферополі заплановано відкрити музей української вишивки імені Віри Роїк. Директор запевнив, що під новий музей уже виділено приміщення, для ремонту якого влада має надати 100 тис. грн. Тут планують розмістити зразки української вишивки, починаючи з середини XIX століття, а також роботи самої Віри Роїк. Адже вишивальниці залишили нам величезний творчий спадок — більше тисячі оригінальних робіт, понад триста з яких майстриня виконала за власними орнаментами. Віра Сергіївна вивчила вишивку кожного регіону України, і це знайшло відображення в її роботах. У російськомовному Криму вона створила український оазис духовності.

На виставці представлено предмети декоративно-ужиткового мистецтва, виконані Вірою Сергіївною у різні часи і в різній техніці. Тут також вбрання виконане у національному стилі. На окремих стендах кращі роботи її учениць, унікальна колекція з-понад 300 наперстків майстрині з сорока країн світу, її фотографії.

Кожен експонат демонструє колорит, самобутність, витончений смак і високу майстерність вишивальниці. Асортимент виробів величезний: рушники, панно, серветки, наволочки, блузки, порт'єри, сумки, виконані хрестиком, гладдю, мережками. У символічній мові кілець, квадратів, ромбів, ліній та інших знаків, як на вічному дереві життя, можна прочитати історію національного коріння і віру в щасливу долю народу, невідривним від якої є життєвий і мистецький шлях Віри Роїк. Недарма ж їй вдалося оволодіти багатьма техніками не тільки української, а й молдавської, російської, кримськотатарської ви-

шивки і стати визнаним авторитетом серед вишивальниць усіх національностей півострова. “Кожен рушничок — то спалах моєї душі”, — говорила про свою творчість заслужена майстриня народної творчості. Була свідомо своєї місії, якимось сказала: “Понад півстоліття я пропагую українську народну вишивку, оскільки в деяких областях України після війни було втрачено до болю багато експонатів народної творчості. А немає мистецтва — немає народу”.

— Життя і творчість Віри Роїк — це яскравий приклад служіння своєму народові, своїй національній культурі, — відзначали під час відкриття мальовничих експозицій доробку майстрині шанувальники її творчості. До свого 100-ліття талановита вишивальниця, збирачка і хранителька народної вишивки не дожила всього пір року. Продовжувала вишивати до останніх днів свого буття.

Віра Роїк організувала понад 150 персональних виставок своїх творів “Український рушничок” в усіх обласних центрах країни й у Росії, Німеччині, Болгарії, Польщі, Туреччині, також брала участь у 287 загальних художніх виставках у РСРР, Україні й за кордоном, зокрема в Бельгії, Франції, Угорщині, Італії, Монголії, США, Хорватії.

Рушники Віри Роїк стали її долею. Вона народилася в Лубнах на Полтавщині. Мати її — художник-графік, батько — залізничник. Змалечку Віра захоплювалася і малюванням, і грою на фортепіано, і хореографією, та з роками все більше місця в її душі почала займати вишивка. Перший рушник дівчинка вишила

ВИШИВАНИЙ СВІТ ВІРИ РОІК

У Сімферопольській галереї Будинку художника відкрито виставку засновниці школи сучасної української вишивки у Криму Віри Роїк. Експозиція Героя України, відзначеної Орденем княгині Ольги, заслуженого майстра народної творчості України, заслуженого художника Криму, лауреата Державної премії Автономної Республіки Крим і премії імені Володимира Короленка — присвячена її 100-літньому ювілею.

для “дяді Володи”, так вона називала свого родича — письменника Володимира Короленка, який товаришував із батьками Віри. Після того вишитого рушника батьки подарували донечці гарний український костюмчик, і їй закортіло самій вишити на ньому візерунки. Після закінчення гімназії Віра працювала в Лубенській артілі вишивальниць, де отримала поважний професійний гарт. Там же дівчина почала творчо переосмислювати народні візерунки, компонувати з традиційних елементів авторські роботи. Їх одразу ж почали вирізняти на виставках, у яких молода майстриня брала участь. Нових творчих сил і насаги надала їй відзнака всесоюзної виставки народної творчості у Москві 1936 року. Відтоді вишивання стало справою життя Віри Роїк.

У роки Другої світової війни, під час артобстрілу, була контужена і два роки лежала прикутою до ліжка. Майже перестала діяти права рука, основна для вишивальниці. Їй знадобилося кілька літ для того, щоб навчити ліву руку вправно володіти голкою. Три-чотири роки, як згадувала Віра Сергіївна, “почерк був не мій”, тож упродовж 15 років вона відмовлялася експонувати власні роботи.

До Криму переїхала за порадою лікарів. Тут вона справді почувалася краще. Влаштувалася на роботу методистом декоративно-ужиткового мистецтва в Будинку народної творчості, також організувала гуртки вишивання у середніх школах, відкривала курси художнього вишивання при Будинку вчителя і вишивала від зорі до зорі.

Вишивки майстрині користуються успіхом. Її роботи починають експонуватися у найвідоміших музеях. Навіть у традиційні композиції Віра Сергіївна вносила щось власне, пережите. І це своє робило їх оригінальними й водночас справжніми здобутками народної творчості. Майстриня оволоділа понад 300 видами вишивальної техніки, серед яких перевагу надавала рідним полтав-

ським рушниковим швам. На її творчих полотнах розквітають фантастичні квіти і чарівні візерунки, червоні півники й сонце та святкові весільні мотиви. Віра Сергіївна вважала визначальним колір і малюнок. Що було на душі — таку нитку й брала. Вона вишивала хрестиком, полтавською гладдю, рушниковими швами, найрізноманітнішими мережками. Майже 60 років Віра Сергіївна прожила в Криму і всі ці роки намагалася розвивати тут українське декоративно-ужиткове мистецтво, як вона писала, “на прикладі моєї рідної Полтавщини, де міцні традиції народної творчості”. А себе майстриня називала “кримською полтавкою”.

У понад семистах виданнях виходили матеріали про знамениту кримську вишивальницю, яка написала чудову книгу “Мелодії на полотні. Спогади. Вишивки. Відгуки”. Ім'я Віри Роїк згадується в 360 довідниках, каталогах, альбомах, словниках, виданих 11-ма мовами. Нині десятки робіт майстрині зберігаються у майже сорока музеях України, зарубіжжя та в приватних зібраннях у Україні й за кордоном.

...Попри слова пошани до майстрині, присутні на відкритті виставки говорили й про байдужість місцевої влади. Адже Віра Роїк попри багаторічні намагання так і не змогла отримати від кримських чиновників жодної підтримки у створенні в Сімферополі музею української вишивки. Прикро було чути і те, що всі ювілейні заходи до 100-ліття відомої вишивальниці проходять лише завдяки старанням української громадськості Криму. За словами сина Віри Сергіївни, “дуже прикро, що ніхто з чиновників не виявив зацікавлення у тому, щоб на високому рівні відзначити роль цієї видатної людини”. А на відкритті виставки знайома землячка не знайшла часу прийти ні функціонери з керівництва автономії, ні з міськвиконкому чи міськради, попри те, що Віра Сергіївна Роїк є почесним громадянином Сімферополя.

СВІТЛО ПЕРЕМАГАЄ...

Марія ПЕЛЕХ,
відповідальний секретар Чернівецького обласного об'єднання “Просвіта”

Напередодні Великодніх свят на Буковині за традицією пишуть писанки. Пишуть переважно дівчата. У позашкільних установах, у навчальних закладах, садочках.

Писанкарство дійшло до наших днів завдяки традиціям, обрядам, що їх передавали від покоління до покоління. Писанкові символи — це Божа мова, вони розповідають про суть Світу, його творення. Майстрині намагаються передати своє вміння молодшому поколінню.

Цього року вчилися писати писанки й чернівецькі просвітянки. Для них організувала такі заняття Тамара Мінченко, яка часом очолювала Товариство “Просвіта”. Вчила мистецтву розпису директор музею “Писанка” із села Яблунівка, що на Путильщині, Ганна Вережан, яка від бабусі-матері навчилася цього ремесла. Просвітянки вперше взяли до рук писачок, крок за кроком опановували техніку писання, налаштувавшись на добрі помисли.

На українських писанках кольором і магічними символами-знаками написані молитви, які є подякою і проханням до вищих сил — принести добро, щастя, статок, здоров'я, захистити людину від лиха. Тому справжню писанку пишуть при свічці. Цей маленький живий вогник покликаний повернути увагу Бога. Саме цим істинам вчила своїх вихованців, “молодопросвітян” із Чернівецького педагогічного коледжу член правління “Просвіти”, голова жіночої громади “Славія” Олександра Губчин. Дівчата заздалегідь підготувалися до цієї важливої справи, усі вдялися у вишиванки, придбали все необхідне для цікавого і корисного заняття. Олександра Ярославівна попередньо провела бесіду із вихованками про роль писанки у житті українців, налаштувала на написання писанок. У результаті, дівчата отримали витвір мистецтва, виконаний власноруч. Радості не було меж!

У передвелокодні дні в Чернівцях вийшло друком подарункове видання книжки “Писанка”, яку у співавторстві з Олександром Губчин видала мистецтвознавець Світлана Красовська. Легенда твердить, “допоки писатимуть писанки, Добро поборюватиме Зло, Світло перемагатиме Темряву!”.

Студентка Київської національної консерваторії китаянка Хань Юйцень представляла школу українського вокального мистецтва

Галина АНДРОЩУК
Фото автора

20 років поспіль у квітні Український фонд культури проводить огляд-конкурс “Нові імена України”, у якому беруть участь юні обдарування від 6 до 19 років. Як сказав, відкриваючи церемонію нагородження голова УФК, Герой України Борис Олійник, він же ініціатор і засновник цієї благодатної для розвою української духовності культурологічної акції, в цьогорічному, ювілейному, конкурсі взяли участь 170 самосійних геніїв із 20 обласних центрів та багатьох міст і сіл України. Попечительська Рада, до складу якої входять видатні митці, педагоги, вислухавши уважно вокалістів, музикантів, поетів, розглянувши твори образотворчого й декоративно-ужиткового мистецтва, ухвалила рішення про відзначення стипендіями 47 конкурсанти. 54 учасники огляду стали дипломантами.

Із сотні переможців важко вибрати найдостойніших, тим більше, що на концерті після церемонії нагородження однаково чарували виконавською майстерністю вокалісти Дар’я Миколенко, Станіслава Терехова, Хань Юйцень (Київ), Віталій Роздайгора (Хмельницький), Руслана

СТО Й ОДНЕ НОВЕ ІМ’Я УКРАЇНИ

Тищенко (Харків), скрипаль Олег Мильцев із Чернівців, саксофоністка Катерина Живець із Чернігова, бандуристка Квітослава Созанська зі Львова, акордеоніст Антон Рогоза з Полтави, баяністка Євгенія Гопко із м. Ромни, сопілкар Олег Шумей із Івано-Франківська... Не кажучи вже про художників, виставка робіт

яких засвідчила, що в образотворчому мистецтві йде цікава талановита молодь. Можемо собі уявити, скільки юних талантів за ці 20 років отримали путівки у велике мистецтво від Українського фонду культури. Сотні з них сьогодні активно працюють у всіх видах і жанрах мистецтва. Десятки досягли вершин слави, стали відомими і знаменитими не тільки в Україні, а й за її межами. Решта — на шляху до визнання.

І хоч Український фонд культури як громадська благодійна

організація проводить конкурс без допомоги держави, у “Нових імен України” багато друзів, щирих і щедрих українців, як-от відомий громадський діяч Юрій Богуцький, підприємці Євген Афонін, Юрій Агарков, Володимир Воробей, Тетяна Кремешна, компанія “Макдональдс”. Це переважно середній бізнес, або, як сказав Б. Олійник, “люди, які мають щось під лівим крилом”.

Проведення ювілейного огляду-конкурсу юних талантів стало можливим завдяки сприянню Голови Київської МДА Олександра Попова, Головного управління культури КМДА під керівництвом Світлани Зоріної, уже згаданих доброчинців, та, звичайно, голів обласних і міських відділень УФК, як-от Валентина Діаківська (Чернівці), Нінель Радченко (Суми), Олександр Сидоренко (Полтава), Володимир Савченко (Житомир), Юрій Гаврилов (Київ), ректор Львівської національної музичної академії, професор Ігор Пилатюк, письменник Дмитро Іванов із Чернігова та ін. Докладли зусиль і працівники апарату Фонду культури Таїсія Мар’яненко, Дмитро Янко, Карина Кравець, Ірина Наумова,

Наймолодша переможниця огляду-конкурсу “Нові імена України” — художниця Софія Огнев’юк (Київ)

Микола Лук’яненко, Дмитро Бутков.

Велика заслуга батьків, які підтримують своїх обдарованих дітей турботою і любов’ю. І, звичайно, педагогів, наставників, які віддають усі сили на оглядення цих самоціт.

В інтерв’ю нашому кореспонденту головний попечитель огляду-конкурсу “Нові імена України”, голова УФК Борис Олійник сказав, що в тому, що з кожним роком усе більше дітей і молоді бере участь у конкурсі “Нові імена України” є своя закономірність. Ми, українці, така нація, яку чим більше тиснуть, обмежують, особливо у мовному просторі, тим щедріше і рясніше вона родить таланти. І це найпереконливіша ознака того, що нація — незнищена. Що народ живе своїм багатим духовним життям, знає собі ціну, творить свою культуру й історію, незважаючи ні на що й ні на кого. Тож ті, хто хоче йому завадити розмовляти своєю мовою і співати свої пісні, мають пам’ятати, що в довготерпеливих страшний гнів.

Тріо бандуристок “Вогонь” із Хмельницька у складі Катерини Ясенчук, Марії Сударчікової, Яни Ілларіонової

Сергій СЛОБОЖАНСЬКИЙ,
м. Одеса

Як і належить вокалістові, прощався Юрій Міненко, один із найкращих контртенорів світу, з рідною Одесою і всією Україною своїм співом. Концерт відбувся 5 квітня у Великій залі Одеської філармонії у супроводі камерного оркестру, яким диригував Володимир Дикий. Звучали арії з опер Георга Фрідріха Генделя, Віллі-Бальда Глюка, Вольфганга Амадея Моцарта, Антоніо Вівальді. Перед цим сольний виступ Юрія відбувся на початку лютого у Львові. На тім, схоже, його прощальний концертний тур і завершиться, бо графік виступів нашого співвітчизника розписаний на роки вперед. Уже у травні його почують у Швейцарії (Лозанська опера), далі будуть Англія (Бірінгем), США (Нью-Мексико, Санта-Фе), тривають переговори щодо контракту з Великим театром Росії.

Кожного, кому пощастило слухати цього 32-річного співака із сонячною усмішкою, зачарує його незвичний, ніби неземний, високий голос. Юрій володіє теном унікального діапазону,

більш ніж трьох октав. Фахівці стверджують, що Міненко — квінтесенція вокаліста-контртенора, блискучий музикант із великим майбутнім. Зірковим днем Юрія став Міжнародний конкурс вокалістів “Співак світу” (Кардіф, Уельс, Велика Британія, 2009), котрий проводить телекомпанія BBC. На той час він уже мав безліч почесних титулів. У фінал конкурсу в Кардіф вийшло 5 вокалістів з 600 претендентів, які представляли 68 країн світу. Наш співвітчизник став першим в історії цього славетного змагання вокалістів українським фіналістом і першим контртенором, що удостоївся такої честі. До

речі, всі витрати на участь у конкурсі українця взяла на себе британська сторона, хоч англійці не мали цього робити.

Після перемоги у Кардіфі Юрій одержав безліч пропозицій від знаменитих оперних театрів Європи та США, провідні рекордингові компанії запропонували йому ексклюзивні контракти. Тож відтоді співак бере активну участь у культурному житті Європи, виступає у США. Тільки Україна залишилася байдужою до його таланту, функціонери від культури навіть не привітали його з перемогою, не подякували за піднесення престижу української вокальної школи. Його голос, як не дивно, не користується у нас попитом, тож і в Юрія немає ні запрошень на сольні виступи, ні на виконання оперних партій. Для наших телеканалів і радіо він — “неформат”, зациклений на попсі український шоу-бізнес теж ігнорує співака. Навіть у його рідній Одесі, що вихваляється музичними традиціями, сольні концерти Ю. Міненка можна перелічити на пальцях.

Байдуже ставлення в Україні до культури, неможливість професійно зростати, корупція у мистецьких колах змушують талановитого співака залишити Україну. За кордоном він визнаний і затребуваний, там йому імponує професіоналізм у всіх сферах, відсутність зірковості. За визнанням фахівців, у досить дружній п’ятірці кращих контртенорів світу, які нерідко виступають разом, наш земляк наймолодший, найперспективніший і зараз посідає друге місце.

Концерт-прощання Юрія в Одесі засвідчив, що ренесанс барокової музики, який охопив увесь світ, близький і українським шанувальникам високого мистецтва. Слухачі стоячи аплодували у переповненій залі співакові, багато разів викликали його на біс. На завершення виступу Юрій виконав а капела пісню-молитву “Ave Maria” Джуліо Каччині. Такого проникливого й хвилюючого виконання цього молитовного звернення до Пресвятої Богородиці ще ніколи не доводилося чути. Разом зі співаком усі широкосердечно просили її помолитися за нас, грішних, за нашу Україну, аби берегла Вона своїх талановитих дітей.

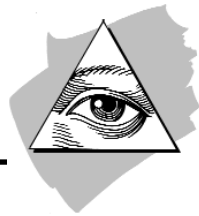
СЕРГІЙ ПРОКОФ'ЄВ СТАЄ БРЕНДОМ ДОНЕЦЬКА

Сергій СЛОБОЖАНСЬКИЙ

Донеччани шанують пам’ять свого земляка Сергія Прокоф’єва — всесвітньо відомого композитора-новатора, автора 8 опер, 7 балетів, 7 симфоній та багатьох камерно-інструментальних творів. Він народився 23 квітня 1891 року в селі Сонцівка (нині село Красне Красноармійського району). Там, на місці родової садиби, встановлено пам’ятний знак. Збереглася в селі й Петропавлівська церква, де його хрестили, а в 13-річному віці благословили на навчання в Петербурзькій консерваторії. У Красному є меморіальний музей композитора, а в Донецьку його ім’я присвоєно одній із вулиць, обласній філармонії, академічному симфонічному оркестру та державній музичній академії.

Із нагоди 120-річчя від дня народження великого музиканта нинішній рік на Донеччині проголошено роком Сергія Прокоф’єва. У січні відбувся святковий концерт у філармонії, а також презентація культурно-інноваційного проекту “Донеччина — батьківщина Прокоф’єва”. Особливо насиченим цікавими мистецькими подіями ювілейного року став квітень. Слідом за Міжнародним конкурсом балету імені Сержа Лифаря, де до обов’язкової програми було включено твори С. Прокоф’єва, стартує дитячий міжнародний фестиваль “Гран-Па”, на якому Київська академія танцю продемонструє балети на музику композитора. Майже одночасно відбудеться Міжнародний конкурс молодих піаністів “На батьківщині Сергія Прокоф’єва”, а завершить цей місяць XVI Міжнародний фестиваль “Прокоф’євська весна” та низка концертів за участю кращих художніх колективів і солістів світу.

Прокоф’євським проектом, на який із обласного бюджету асигновано 16,2 млн гривень, передбачено впорядкувати меморіальну зону села Красного, влаштувати там концерти вокалістів і пленери живописців України й Росії. Музика Сергія Прокоф’єва стане справжнім брендом Донецька: вона звучатиме не лише в концертних залах і навчальних аудиторіях, а стане позивними міста, її можна буде почути на вокзалах, у міських скверах. Планується випуск дисків із записами творів композитора, туристичних буклетів, поштових марок із його портретом. Так комерція поєднається з високим мистецтвом. Під час проведення “Євро-2012” Донбас позиціонуватиме себе як батьківщина великого Сергія Прокоф’єва.

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ

Один із багатьох симптоматичних фактів. Верховна Рада України прийняла рішення: 9 травня, в день капітуляції фашистської Німеччини, повсюдно в державі вивісити поряд із державним знаменом червоний прапор неіснуючого Радянського Союзу. Маразм, звичайно, однак є вичерпне йому пояснення. Це — не тільки бажання наших владців догодити російському сусідові, змавпувавши його сценарій відзначення радянського свята Дня перемоги, а й звичайний погук “совка”, який не пригас у наших “донецьких”. Для них червоний колір — у сто (або й більше!) разів рідніший за національні українські кольори.

Можна сто разів — і з різних боків — пояснювати причини цього потворного феномену, але залишимо ту тему для іншої нагоди. Нині ж просто констатуємо: “донецькі”, готовно прийнявши правила гри дикого капіталізму (грабуй усе і всі!), у той же час лишилися людьми із безнадійно далекого минулого, де владарюють совдепівські цінності і, ясна річ, совківська патріотика, ритуалістика й фразеологія. Україна для них просто не уявляється без означення “радянська”, хоч уголос вони не завжди в тому зізнаються.

Отже, рішення парламенту про саме таке відзначення з “червоним днем календаря” й черво-

КІЛЬКА НОТАТОК ІЗ ХРОНІКИ БУДНІВ

ними прапорами легко було спрогнозувати. Нічого виняткового тут не сталося. Це звичайний факт існування й діяння нашої влади, яка має силу нав’язати його всій країні. На жаль.

Я вже писав, що за якихось неповні півтора року президентського режиму Віктора Януковича і Партії регіонів Україну відкинута далеко назад саме в плані політичному. В суспільстві насаджуються нові (старі) ідеали й орієнтири. Плюндрується національна історія. Про нас сьогодні можна сказати з усіма на те підставами: країна з непередбаченим не тільки майбутнім, а й із непередбаченим минулим. Ще два-три роки тому наша історія була зовсім інакшою, аніж вона є сьогодні. Саме історія — не як ланцюг подій, а як їхнє відображення, загальноприйнята в державі рецепція. Тобто держава устами відповідних своїх речників наказує нам розуміти й оцінювати все те, що було з нашим народом, зовсім інакше аніж у нас це вже склалося за системою національних цінностей. Наша офіційна історія, тобто затверджена згорі — це складова російської історії.

Нас веломовно запевняють: життя українців уже поліпшилося, і вже воно стає схожим на райське. Українська культура розцвітає. Одне слово, всі владці трубадури (а від них у цьому не відстають і найвищі владці) трублять зранку й до смерканку: на противагу “помаранчевій” владі ми живемо й діємо тільки для народу; ми прокидаємося і засинаємо з благородною думкою про те, що доброго ми ще можемо зробити для Української держави й для українського народу!..

Такі медові ці слова, що їм навіть можуть повірити наївні люди. А все в реальності, як уже мовилося, різко контрастує з тими запевненнями.

Це так знайомо зі совдепівських часів: одне змальовується, а зовсім інше діється.

Харківські угоди про продовження терміну перебування російського флоту в українській акваторії Чорного моря, ганебний альянс Президента і його “команди” з московським патріархом Кірілом, який уособлює імперську інвазію “русского міра” в Україну, послідовне нищення української духовності, всіх національних цінностей — ось реалії життя в Українській державі, яка щодалі більше перестає нагадувати саме українську. Вона тепер значно більшою мірою радянсько-донецька. Тобто домінують у ній цінності радянсько-протарський й засуджуються будь-які національні моменти. А національно стурбований індивід в оцінці нинішніх владців постає як ворог усього людства, як щось подібне до фашиста. Українцям в Україні стало справді вельми незатишно.

Кожний день починається новими й новими ініціативами так званого російсько-українського зближення, які насправді є сценарієм поглинання України.

У квітні нинішнього року стали особливою інтенсивними зустрічі керівників Росії та України. Ініціатива здебільшого йде від росіян. У сусідів насуваються президентські вибори. Прем’єр Путін, який збирається повернути собі президентський трон, розпочав активну передвиборну артіпідготовку. Він має постати в очах російського суспільства “сборителем земель”. Тобто тим, хто на налігачі притягує сусідів у сферу цілковитої залежності від Росії. Саме недалекі президентські вибори актуалізували для російського Олімпу тему Митного союзу, активізували його творення. То Путін, то Медведєв викручують руки Януковичу і К: місце України в Митному союзі. Якщо ж членство в Митному союзі неможливе через членство України в СОТ, то Україні необхідно вийти з СОТ. Бо так хоче Росія. Тобто Путін і Медведєв.

Кожен із двох верховників російського політичного Олімпу поспішить повідомити російське суспільство, що це саме він притяг Україну в Митний союз. І тут виходить дуже цікава ситуація: Янукович та його команда не хочуть у Митний союз, бо, по-перше, вони всією душею справді пориваються у Європу — там їхня нерухомість, там їхні рахунки у банках, там навчаються їхні діти. Там, а не в Росії. Вони знають, що таке престижно й вигідно. Щоправда, вони не заперечували б проти того, щоб вони зі своїм оточенням були в Європі, а решта українців хай би були не тільки в Митному союзі, а й навіть у Росії. Однак це зі сфери нереального, тому треба визначитися, третього не дано. Та все ж Янукович намагається сісти на двох стільцях. Один — СОТ, євроінтеграція, а другий (щоб задобрити Путіна—Медведєва) Митний союз. Але в модифікованому варіанті. Янукович придумав формулу: 3 плюс 1. Тобто Митний союз, який представляють Росія, Казахстан і Білорусь разом узяті, а з ними співіснує Україна, яка водночас існує як член СОТ. Це не просто мудровано й складно, бо нагадує оте Кравчукове “ходіння поміж крапель”. Те, що вдавалося спритно-ти Кравчукові, може не вдатися Януковичу. Цілком природно, що претензії до нього можуть виникнути і в СОТ, і в Митного союзу.

На підмогу тандему Медведєв—Путін став російський патріарх Кіріл, який зачав в Україні, мовби до себе додому. І шоразу більшає в нас після його приїзду “русского міра”. Цьому церковному генералові не відмовиш у безпардонності та нахрапистості. За димовою завісою його демагогії — мета, яку дуже важко легітимізувати як релігійну. То тільки зовні є так, що Кіріл намагається приватизувати Православну Церкву Київського Патріархату. На-

справді його інвазія — це концентрований і замаскований ризик імперського експансіонізму, який ставить за мету цілковито поглинути Україну, щоб від неї й знаку не лишилося. Щоб усе в нас був “русский мір”. Наші домашні представники п’ятої колони — головне, Табачник із усіма підтабачниками — вже підвели ідеологічну базу під омріяну ними анексію України: мовляв, Україна самостійна — це непорозуміння, це нонсенс, це аномалія. Можливо, Янукович і не поділяє табачникових постулатів, але схоже, що Табачник грає в свою самостійну гру. Він видається тим пішаком, яким рухають не з Банкової, а з Кремля. У Кремлі вже ставили то на Петра Симоненка, то на Наталію Вітренко, але, певно, розчарувавшись в них, звернули увагу на вірогідного й заподливого Табачника. Ось ким можна персоналізувати російський проект. Новий російський “троянський коник” в особі Табачника готовий землю гризти під собою, щоб не розчарувати своїх господарів. Однак якісь підсумки робити зарано. Протистояння українських сил і Табачника доходить точки кипіння. Неминуче гряде розв’язка...

І неминуче може настати мить, коли верховладді уладуть глибоке подивування: “Справді, а до чого тут Табачник?”. І перекреслять його, щоб не муляв очі владним опонентам.

Дехто відчує полегшення: от, мовляв, нарешті, вирішуються проблеми. Хоч насправді відбудеться всього-навсього своєрідна зміна декорацій. На зміну одному Табачнику буде призначено іншого Табачника. Антиукраїнський курс команди Януковича не змінюється.

Пейзаж після нищівних поразок національно-демократичних сил доволі похмурий і сиротливий. Лишається тільки віра: програні битви — це ще не програна війна...

Анатолій ГРИЦЕНКО, голова Комітету Верховної Ради з питань національної безпеки та оборони:

— Я не бачив свого діда, який воював і загинув 1942 року, багато моїх родичів загинули на тій війні. Вважаю, що такі рішення щодо прапорів — не від тверезого розуму. Це має йти від душі. Кожен, хто боровся за Україну, розуміє, що ветеранів треба шанувати. Тим більше, що їм вже за 80, а комусь і за 90. Для них зараз найважливіше — не збурення, а спокій і соціальний захист. Ось куди треба спрямовувати зусилля.

Дмитро ПАВЛИЧКО, Герой України:

— Як це можна назвати розумним рішенням? Ми з цим прапо-

ПІД ПРАПОРОМ ІМПЕРІЇ, ЯКА ВТЯГЛА УКРАЇНУ У СВІТОВУ ВІЙНУ

Рішення деяких місцевих рад, а також Верховної Ради України про вивішування на День Перемоги так званого “Прапора перемоги”, який по суті є копією державного прапора колишнього Радянського Союзу, викликало негативну реакцію громадськості. Люди нагадують, що це не лише прапор перемоги у чужій нам війні, а й прапор комуністичної імперії, яка й втягла Україну у найжахливішу війну в історії людства. Війну, в якій Україна була повністю окупована і зазнала величезних людських втрат, знищення колосальних матеріальних ресурсів.

Ці одіозні рішення коментують нашої газеті відомі політичні й громадські діячі.

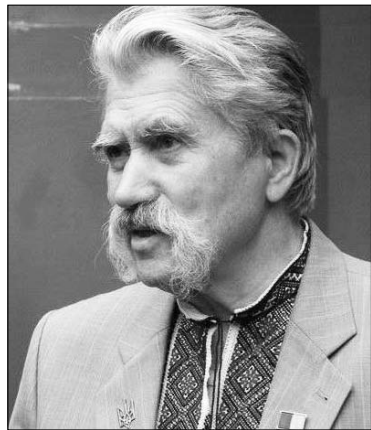
ром дійшли до Берліна, але ми не повернулися переможцями. Цей прапор нас далеко не довів. Наші червоноармійці, повертаючись додому, сподівалися, що буде сво-

бода, що не буде тої колгоспної біди, буде демократія. Що ж чекало насправді українських червоноармійців вдома? І не треба було по війні залишати окупаційні війська по Європі, пригноблювати під цим прапором Польщу, Угорщину, Чехію, Словаччину.

Ми воювали як народи імперії, царської, комуністичної, проти Росії, а цей прапор був прапором червоної комуністичної імперії. Слава Богу, вона впала. А тепер нас хочуть схилити, щоб ми молилися до того прапора.

Левко ЛУК’ЯНЕНКО, Герой України:

— Це рішення — реванш вчорашніх сил. Їм дуже шкода того,

що було. А було фактично колоніальне рабство, була біда страшна. Люди були голодні, злиденні, не могли чогось купити.

Вони ж, колишня номенклатура, цього не знають. Очевидно, все це пропагують люди, які належали до репресивної комуністичної системи. Це символи вчорашнього дня. Вони хочуть зупинити розвиток України, повернути нас назад, у те колоніальне безправ’я, у ту цензуру, у ті суди за слово. А у нас демократія, влада каже, що кожен може засновувати будь-яку партію, вивішувати, які хоче, прапори. От вони їх і вивішують. Керівники ж обласного, міського рівня намагаються підігравати ветеранам, зокрема і представникам комуністичної номенклатури, яка виступала проти незалежності України, і вона й тепер їм не подобається. Думаю, що все це — останні вибрики отого старого ладу. Старих людей не переучиш. Але люди мали б демократичним способом протестувати проти цього намагання повернути Україну в минуле.

Хочу також нагадати, що червоний прапор — це прапор крові. Він був офіційним державним прапором російської комуністичної імперії, яка ставила собі завдання підкорення всього світу.

Спілкувався
Петро АНТОНЕНКО

Закінчення.
Початок на стор. 1

БІЛИЙ ЦВІТ НА ЧЕРВОНОМУ ПОЛІ

Бійці переправлялися через дніпрову бистрину на всьому, що трималося на воді. Вода у Дніпрі з джерельно-чистої і прозорої стала солоною і темно-червоного кольору. Навіть у криницях, як стверджували уже в наш час старенькі бабусі кількох правобережних сіл, вода була так само рудою від крові і солоною. Це не вигадка, не дешевий літературний прийом, не перебільшення. “Ми просто не вміли воювати. Ми залили своєю кров'ю, завалили ворогів своїми трупами”, — напише Астаф'єв.

У кінці вересня, перед початком Дніпровської операції німці виселили з території Букринського плацдарму, а це понад десяток сіл, все цивільне населення. Вони відправили його за кілометрів десять—п'ятнадцять углиб тилу. Не думаю, що з гуманних мотивів, швидше — власної безпеки. Через кілька днів після закінчення боїв, коли війська оволоділи Києвом з іншого плацдарму — Лютізького і фронт перекотився через Букринський, населення почало повертатися.

“Спускаючись з боку села Грушева до Ходорова, — розповідала Ганна Федорівна Крижаненко, — ми побачили жайття. Все поле — справа і зліва від дороги (це площа 5 на 1,5 км — *Авт.*) було встелене трупами, один проз одного. Вони лежали долілиць, уткнувшись обличчям у землю. Майже всі були одягнуті в домашнє — білі свитки і штаненята, хтось у вишиті сорочечки. За плечима торбинки.

Без зброї. І скрізь задавлені висохлі калюжі темної крові. Німецьких трупів майже не видно. Тільки багато було розбитих танків з хрестами”. Таке ж кришавало місиво було довкруг усіх сіл Букринського мису. Ходорів не виняток.

Загиблих воїнів до самих заморозків ввозили і зносили селяни, військові похоронні команди. Кого змогли, поховали в братських могилах сіл. Але переважну більшість закопували там же, недалечко, в полях, ярках, на кручах. Загиблих було сила-силенна. Стільки, що за якийсь місяць усіх не змогли прибрати і їх засипало снігом. Наступного року, як розтанув сніг, трупи знову почали збирати по полях. У Ходорові в братській могилі поховалися понад дві тисячі останків бійців. У Балико-Щучинці, де споруджено на давньоруському городищі Чучин меморіальний комплекс Букринського плацдарму, поховано понад три тисячі. Одиниці зі ста. Так само по інших селах: Букринах, Великому і Малому, Григорівці, Бучаках, Монастирку, Ромашках, Дударях, Пшеничниках, Ведмедівці, Піях, Уляниках...

І досі, через шістдесят вісім років по тому, місцеві мешканці, активісти ВГО “Закінчимо війну” щороку то там, то там знаходять і перепахоронюють останки загиблих. Імена більшості із них — невідомі. Всього за офіційними даними в битві за Дніпро загинуло 417 тисяч осіб. На Букринському плацдармі — понад

чверть мільйона. Насправді, за твердженнями дослідників, ця цифра значно більша. “Три чверті з тих, що брали участь у боях на плацдармі, — розказала завідувачка відділом Музею Великої Вітчизняної війни 1941—1945 рр. Надія Смолярчук, — були “чорною” піхотою”. Тобто вчорашні цивільні, здебільшого — не обліковані.

Річ у тім, що 1942 року з наказу Йосипа Сталіна були ліквідовані іменні медальйони. У разі смерті воїна загиблого можна було ідентифікувати і повідомити рідних. І тільки 1944-го ці жетони повернули. Тоді, коли воєнні дії перекотилися Україною і наближались вже до західних кордонів. А на полях залишилися лежати безіменними сотні тисяч не лише українців. Але переважно їх.

Вступивши на територію України, Советська армія була обезкровлена в оборонних боях 1941—1943 рр. Зрозуміло, вона потребувала свіжих сил, поповнення. Його набирали на звільнених територіях. За два роки німецької окупації підросло покоління, багато було тих, що повтікали з полону. Але як відомо, усіх, хто опинився не з власної вини під німецькою окупацією, Москва вважала зрадниками. А зрадники мусили змивати власною кров'ю свою вину. Тоді ж мобілізаційні функції, крім військоматів, було передано в руки військових частин. Доукомплектація відбувалася по ходу просування військ. Щодо дбайливості ведення об-

ліку новобранців не переймалися. Навчати молодих бійців азам воєнної науки не було ні часу, ні можливості. Головне, що вимагалось від командирів, від молодших до старших, — виконання бойових завдань. Будь-якою ціною.

Особливо безпощадно ставилися до цього напередодні чийогось дня народження, приміром, “вождя народів” Йосипа Сталіна, “вождя світового пролетаріату” Леніна. Або якогось советського свята. До речі, взяття Києва було приурочено до дня Великої Октябрської революції. Наступаючим військам не вистачало зброї, боеприпасів, харчів, навіть обмундирування. Але були людські ресурси, і впевненість, що “війна все спливе”.

До них і належали десятки, сотні тисяч не навчених, не одягнених, не озброєних новобранців. Їх гнали як худобу на забій. Зате політруки безнастанно влаштовували мітинги, закликаючи охриплими голосами нещадно бити ворога. І це було правда! Вони хвилями, одна за одною, йшли у стрімкі води Дніпра. Ті, хто здолав його, живою лавою неслися на розпечену лаву сталі й свинцю. З каменем чи дрюком у руці, а то й просто притиснувши торбинку з домашніми сухарями, з якою вирядила матінка у дорогу. Без зброї — її ще треба було здобути в бою. Ціною власного життя. І тільки вперед, бо позаду — кулеметно-автоматні цівки “своїх”, так званих, “загранотрядовців”.

Ось чому, пояснюють дослід-

ники Другої світової, родини заграних до армії, отримували короткі повідомлення: “Пропає безвісти”. Рідко яка з українських (і не лише наших) родин може втішитися, що знає про поховання своїх рідних, близьких. Пропалих безвісти і понині — мільйони. У тої ж Ганни Федорівни загинув безвісти її брат. У моєї матері, Ганни Іванівни, яка теж пройшла дорогами війни, — її брат. Їх не знайти у жодній Книзі пам'яті. Вони залишилися — у людській.

І коли чуєш з-за стін кривавого Кремля заяви “брата” Путіна і путанів, що, мовляв, Росія виграла б війну й без України, мені здається, що земля не лише на Букринському плацдармі — по всій Україні — від Карпат до Донбасу, від Білорусі до Чорного моря дибки стає.

І я молюсь: “Господи, почуй молитву мою. Нашу”...

Існує народне повір'я: дуб виростає на тій землі, яку густо полито людською кров'ю. На цих Придніпровських кручах, від села Балико-Щучинка до Канева, завдовжки півсотні кілометрів, нині уперто врослися чіпким корінням у каменеподібну солону глину шістдесятирічні дубки. Решта ж деревних порід, окрім зайди-акації, не витримує і умирає.

Так само, як мовчки вмирали тут восени 1943-го іменні та безіменні. А було їх як білого цвіту на червоному полі...

Микола ТАБОРИТ

Євген БУКЕТ

Чи все ми знаємо про своїх предків? Де жили, ким були, як і коли відійшли в інші світи? В історії українського народу чимало трагічних сторінок. Тисячі синів і дочок України стали жертвами зовнішніх і внутрішніх ворогів тільки в минулому столітті. Голодомор, політичні репресії, Друга світова війна... Чи можемо ми швидко знайти відомості про долю знищених на фронтах, закатованих у концтаборах, виморених голодом, чи для цього потрібно витратити роки життя, перегортаючи мільйони сторінок архівних справ?

Звісно, в століття інформаційних технологій відповіді насамперед потрібно шукати в Інтернеті. Свого часу мені вдалося саме у всесвітній мережі віднайти відомості про загиблого під час війни прадіда. Тож очоче поділюся досвідом пошуку.

Серед переваг “всесвітнього павутиння” — вільний доступ не лише до українських, а й до закордонних баз даних. Інформація, що міститься в них, може бути просто недоступною в друкованому вигляді в Україні. Почати варто з простого запиту “пошук людей (загиблих, репресованих тощо)” у улюбленому пошуковик. Вже в першій десятці результатів матимемо принаймні половину корисних для нас посилань.

Отже, розпочнемо з українських ресурсів. Проект “Національний банк репресованих” за адресою в Інтернеті <http://www.reabit.org.ua/nbr/> містить станом на 1 травня 91 700 осіб, внесених до науково-документальної серії книг “Реабілітовані історією”. Державна програма “Реабілітовані історією” від 1991 року збагатила вітчизняну науку новим оригінальним фактичним матеріалом, ввела у науковий обіг і оприлюднила раніше закриті для

ХТО ШУКАЄ — ТОЙ ЗНАХОДИТЬ!

дослідників документи вищого партійно-державного керівництва СРСР та УРСР, колишніх спеціальних служб, правоохоронних органів, відкрила широкі можливості для наукового вивчення і узагальнення проблем зародження і функціонування комуністичного режиму в Україні. Певну інформацію про репресованих можна відшукати й на офіційному сайті СБУ <http://sbu.gov.ua>.

Багатий на різноманітні цікаві відомості й офіційний веб-сайт Українського інституту національної пам'яті. Зокрема саме тут, за адресою <http://www.memory.gov.ua/publication/content/1090.htm> можна завантажити всі томи Книги пам'яті жертв Голодомору 1932—1933 років в Україні.

Львівське товариство “Пошук”, створене 1989 року, входить до складу Міжнародної організації “Меморіал”. Серед іншого, на веб-сайті товариства <http://poshuk-lviv.org.ua> можна знайти списки жертв розстрілів у Західній Україні 1941 року, Золочівської тюрми НКВС, мартиролог політв'язнів Львівської області 1944—1954 рр. тощо.

Електронна база даних загиблих під час Другої світової війни “Книга пам'яті України” знаходиться за адресою <http://www.memory-book.com.ua>, але цей проект знаходиться на стадії наповнення

і містить поки що не дуже багато відомостей, на відміну від російського <http://www.obd-memorial.ru>.

Міністерство оборони Росії створило унікальний “узагальнений банк даних”, до якого увійшли відомості, узяті з офіційних архівних документів, що зберігаються в Центральному архіві Міністерства оборони РФ, Центральному військово-морському архіві Міноборони РФ, Російському державному військово-морському архіві, Державному архіві РФ і його регіональних відділеннях, Управлінні Міноборони РФ із увічнення пам'яті загиблих захисників Вітчизни. На сайті викладені відскановані копії всіх оброблених документів-першоджерел, що містять інформацію про персоналії. Ці документи дозволяють із великою точністю ідентифікувати полеглих, оскільки в них часто містяться додаткова інформація, зокрема імена й адреси родичів, яким відсилалися похоронки. В рамках проекту відскановано і надано в інтернет-доступ більше 13 мільйонів аркушів архівних документів і понад 30 тис. паспортів військових поховань. База даних постійно оновлюється. Останнє оновлення здійснено 14 квітня.

Також цікавою є база даних військовополонених <http://www.dokst.ru/node/1118>, розміщена

Центром документації при об'єднанні “Саксонські меморіали в пам'ять жертвам політичного терору” м. Дрезден. Не можна оминути і сайту <http://www.lists.memo.ru> — “Жертви політичного терору в СРСР”, база даних якого містить майже три мільйони імен. Окрім вищеназваних, можна скористатися пошуковою формою відомого телевізійного проекту “Чекай на мене” http://poisk.vid.ru/?p=10&view=let_search. Але це лише краплина в безмежному морі сучасного Інтернету. Варті уваги десятки сайтів регіональних пошукових організацій в Україні та за її межами, цифрові бібліотеки, адресні книги, соціальні мережі...

Одне з останніх “ноу-хау” — пошуковий ресурс <http://pipl.com>. Новий пошукач Pipl спеціалізується на виявленні інформації про людину в так званому “глибокому веб” — ресурсах, які з різних причин не індексуються звичайними пошуковими роботами. За об'ємом інформації він приблизно в 500 разів перевищує “загальнодоступний” інтернет. На головній сторінці — не одне поле для пошукового запиту, а цілих п'ять — для імені, прізвища, міста, штату і країни. Заповнювати все абсолютно не обов'язково, пошук може вестися по одному з параметрів. Обов'язковим є тільки поле “прізвище”.

Сьогодні зовсім не складно, використовуючи електронні ресурси, знайти будь-яку людину. Головне — вірити, що пошук обов'язково рано чи пізно принесе очікуваний результат.

Олексій РОВЕНКО,
краєзнавець,
Івано-Франківська обл.

У тривалій боротьбі українського народу за свободу формувалися героїчні традиції, пам’ять про які повинна назавжди залишитись з нами, стати часткою нашої історичної пам’яті. Чільне місце серед борців за вільне майбутнє України займає постать Костянтина Петера.

...У його жилах текла німецька і козацька кров. Кароока козачка із старовинного роду з Черкащини Дарія Плакида зачарувала ветлікаря з Німеччини, прадіда Костянтина Петера, що приїхав на Поділля на запрошення дідуся і, втоплений в очах юної козачки, навіки поріднився з Україною. Від батька Костянтинові передалося почуття порядку, від матері — запальна козацька вдача.

Народився Костянтин Кирилович Петер 1893 року в с. Пилипи-Бюрівські на Вінниччині. Навчившись читати, допізна засиджувався в батьковій бібліотеці, де разом із німецькими книжками йому припав до душі Шевченків “Кобзар”. Саме із “Кобзаря” дізнався К. Петер про славу минувшину України, про історію народу. Здобувши освіту, вступив до Вінницької духовної семінарії, а згодом до Київської учительської семінарії. Знайомство із Симоном Петлюрою ще більше сформувало в юного Петера патріотичні почуття і любов до рідної землі.

Закінчивши навчання в Києві, Петер працює два роки народним учителем в с. Дзигівка Жмеринського району, що на Вінниччині. Під час Першої світової війни був мобілізований до царської армії де в чині поручника воює на території України.

Після проголошення УНР переходить на бік Української армії під командуванням Симона Петлюри. Деякий час перебуває у штабі Головного Отамана, а пізніше воює в чині сотника. Боронить українську державність у боях і з більшовиками, з денікінцями. В бою під Вапняркою 1919 року був поранений.

Перебуваючи у шпиталі, здружився із січовим стрільцем із села Ляцьке (тепер с. Липівка Тисменицького району Івано-Франківської області) Миколою Луцьким. Доля розпорядилася так, що наддніпрянець і галичанин відтоді стануть побратимами і ділитимуть радисть перемог та гіркоту поразок у визвольних змаганнях за волю і незалежність України.

21 листопада 1920 року здєсятковані тифом і виснажливими боями частини української армії змушені були залишити межі Великої України і перейти на територію Польщі. У складі військової делегації під керівництвом Симона Петлюри (разом з Войнаровським, Решетилем, Палаяницею, Петрусем, Соколгорським) Петер їде до Варшави для обговорення умов розміщення військ УНР на польській території. У Варшаві більшість членів делегації були інтерновані. Петер теж був підступно інтернований і відправлений до концентраційного табору в Тернополі.

А в рідному селі Пилипи більшовики розстріляли його батька Кирила Петера. З Тернопільської тюрми Петеру вдається відправити листа Миколі Луцькому, який був уже на свободі. Миколі Луцькому й офіцерові Січових стрільців Романові Сушці вдається налагодити контакти з митрополитом Андреем Шептицьким, який допоміг Петеру звільнитись. Митрополит Шептицький зумів переконати польський уряд в тому, що Петер, будучи сотником армії УНР, практично ніколи не воював проти Польщі.

Після звільнення Петер за допомогою сина відомого українського письменника Василя Стефаника —

Костянтин Петер — сотник армії УНР

ЛЮДИНА З ЛЕГЕНДИ

Семена влаштовується на роботу на нафтові промисли у Биткові, що під Надвірною. Саме Микола Луцький і познайомив Петера із Семеном Васильовичем Стефаніком. Але польська поліція і тут не дала спокою Петеру, тому довелося йому перевестися на роботу в лісництво.

У цей період Костянтин Петер їде в с. Грабовець до друга Миколи Луцького, який був зятем Анни Голінської. Знайомство з родичкою Миколи Луцького — сестрою дружини Михайлиною Голінською переросло в кохання і закінчилося одруженням. З 1926 року Костянтин Петер оселяється з дружиною на хуторі Копачівка під с. Грабовець, що на Богородчанщині. Там Петер навчає дітей у школі, веде культурно-просвітницьку роботу серед населення, є активним учасником читальні “Просвіта”, веде заняття з хором читальні.

Оселившись на хуторі, побудував власну хату, посадив сад, який став окрасою округи. За саджанцями їздив “по всіх світах”, не обминув і знаного в ті часи садівника Терпеляка із с. Залужки Галицького району. Плекав сад, як рідну дитину, але не вберіг: сад був зруйнований у радянські часи.

Тим часом у Галичині посилюється підпільна робота проти польської займанщини, активно діє Українська Військова Організація (УВО), очолювана полковником Євгеном Коновальцем. Костянтин Петер стає до її лав. Польська влада постійно стежить за ним, він повинен щомісяця зголошуватися в поліцію. Не маючи польського підданства, йому постійно загрожує вислання за Збруч. Що там на нього чекало, знали всі, знав і Костянтин Петер. Життя стає нестерпним: його звільняють з роботи. Щоб зняти з себе підозру, Петер виїжджає на роботу в Познань, але невдовзі повертається в Грабовець і до початку Другої світової війни перебуває на нелегальному становищі як член ОУН.

Настав 1939 рік, Галичину приєднано до УРСР. Петером одразу зацікавилися НКВС. Йому загрожує арешт, тортюри і смерть. Але голова Грабовецької сільради Микола Землянський в критичну хвилину рятує його від арешту. І знову нелегальне життя та підпільна праця...

Під час німецької окупації за наказом проводу ОУН Петер починає працювати в поліції під командою Глушка, входить в довіру до німців, адже він з німецької родини, і стає начальником поліції в Богородчанах, а потім у Тисмениці, що на Станіславщині (нині Івано-Франківська область). Початок сорокових років — новий етап визвольної боротьби українського народу. Іде формування Української Повстан-

ської Армії. Працюючи в поліції, Петер дістає і підпільно переправляє в УПА шифровані зведення, копії важливих документів, зброю, боеприпаси, амуніцію, ліки.

Але провокатор доносить на Петера і його 1942 року було заарештовано. З Тисмениці повезли в Станіслав, а потім до Львова. Починаються нескінченні допити, тортюри. Перебуваючи у безпам’ятстві, Петер підписує висновок гестапівського слідчого — в результаті суду і “Розстріл”. Але люди допомагають. На зібрані кошти колеги найняли вливого адвоката “фольксдойча” Бемка, який погодився захищати підсудного. На щастя, в комісії суду був старий австрійський офіцер, який у Першу світову війну воював в Україні в тих місцях, що й Петер, і симпатизував воякам УНР. Ознайомившись із документами

них, які раніше перебували в селах під опікою селян, довелося забрати в ліс, що ускладнювало пересування відділів УПА. І тут у нагоді ставала розвідка, яка збирала відомості про пересування ворога, його кількість і передавала дані у відділи УПА. Переборюючи всі труднощі повстанського життя, сотник “Сокіл” організовував зустрічі з розвідниками в різних районах Карпатського краю. При цьому з великою увагою ставився до потреб розвідників, але був дуже вимогливим до них.

1947 року з Петером зустрічається його син Зіновій (“Тиміш”). Та не довго воювали батько з сином: у грудні 1949 року Зіновій Петер “Тиміш” гине в кривавому бою поблизу села Максимець, що на Надвірнянщині.

Усе менше ставало воїнів-повстанців. Десь біля Дзвиняча, вико-

нуючи чергове завдання, загинуть бойові побратими Петера — брати Костиюки, окружний розвідки “Шрам”, член Крайового Проводу “Роберт”, “Митар”, “Марко”, повстанський пост “Боеслав”, командир 4-ї ВО “Говерла” “Грім”, командири УПА: “Скуба”, “Різун”, “Козак”. Повстанці зазнали відчутних ударів добірних військ НКВС. Майже всі родини повстанців зазнали репресій. Не минула лиха доля і сім’ю Петерів: дружина Михайлина і дочка Ліда, що була вже одружена з Василем Гриньківим, опинилися в Караганді. Тільки через двадцять один рік дочка з зятем повернуться, а дружина 1962 року навечно спочине в казахстанській землі.

...Повстанці починають зневірюватися, а дехто запитував у майора “Сокола”, чи їхня боротьба не помилкова. “Сокіл” відповідав: “Той, хто взявся вибороти волю для України, падати духом не має права... Боротьба вимагає жертв. Ми

Костянтин Петер (сидить посередині) — керівник хору читальні “Просвіти” (середина 20-х років)

прибули підпільники з Львівщини, Волині, Житомирщини. З Волині прибув невеликий відділ української поліції, який після конфлікту з німецькою управою, перейшов зі зброєю в підпілля. Одним із викладачів був сотник “Сокіл”.

Після вишколу сотника “Сокола” за розпорядженням Головного штабу призначено начальником військової розвідки 4-ї Военної Округи “Говерла”. До кінця 1944 року сотник “Сокіл” приділяє багато уваги створенню військової розвідки в Станіславській, Коломийській та Чернівецькій округах. Були організовані відділи розвідки при сотнях УПА, а також розвідувальна мережа на теренах Карпатського краю.

Із перших днів 1945 року більшовики стягнули на Прикарпаття великі сили військ НКВС. Проводили обшуки, арешти, розстріли. Поране-

виберемо, обов’язково виберемо волю. Хоч синам, як не собі...”.

Боротьба була програна, але не марна. Більшовики ще з 1950 року через своїх агентів почали інтенсивно розшукувати майора “Сокола”. Та в ті грізні для УПА і підпільників часи сільське населення, незважаючи на репресії, допомагало повстанцям. Енкаведисти лютували, шукаючи Петера, але він був невловимий: несподівано з’являвся то під Богородчанами, то під Свалявою, то під Надвірною і знову зникав у Чорному лісі.

Добрі люди не лишали майора “Сокола”. Взимку 1952 року йому допомагала Марія Квасняк із с. Грабовець, яка зробила в своїй хаті схованку для Петера. Допомогали йому і селяни Гандзюк і Голінський. А Михайло Ковтун за допо-

могу Петеру був засуджений на 25 років тюрми.

У важку зиму 1952 року писав майор “Сокіл” листа до родини на заслання: “Мої дорогі! Коли дійде цей лист до вас — не знаю, але все-таки з далеких та рідних сторін здоровлю Вас словами: Христос Родився!..

Перегорніть листочки, перегляньте минуле наше життя і, коли засяє зірка, згадайте нашу родину в рідному гнізді. В Святий вечір залишіть два місяця для нас...

Духом я буду з Вами. Бо кому оповім свою печаль і свій біль. Простіть і не нарікайте на мене. Пам’ятайте, що я духом з Вами. Цілую Вас щиро Ваш К...”.

Находили Великодні Свята 1953 року. Майор “Сокіл”, втративши всіх близьких йому людей, переходить до села, де виросли його діти, де жили люди, яких він любив і яким вірив. Та на присілку неподалік його оселі на нього чекали енкаведисти. Оточили, думали взяти живим. Кричали: “Петер, сдайся! Сохраним тебе жизнь!”. Піднявшись на весь зріст, майор “Сокіл” пішов на ворога, стріляючи з автомата... Останню кулю приберіг для себе.

Його тіло відвезли у Богородчани, а потім таємно закопали. І ніхто не знає, де його могила...

Минули роки... Збулися мрії багатьох патріотів-українців. Україна стала незалежною державою.

29 вересня 2001 року в Грабовецькому сільському музеї відкрито окремий розділ, присвячений борцю за волю України Костянтину Петеру. Того ж дня на місці, де була садиба Петера, було освячено і закладено сад за участі фірми “Стецівська” Снятинського району, Прикарпатського військово-спортивного ліцею, місцевих священників, місцевої громади, Братства УПА і Богородчанської райдержадміністрації.

Влітку 2003 року за допомогою Богородчанської РДА збудовано каплицю, упорядковано сад і під’їзну дорогу, а відомий скульптор із Прикарпаття В. Вільшук — лауреат Шевченківської премії — виготовив із граніту пам’ятний знак.

14 жовтня 2003 року на свято Покрови на місці оселі славної пам’яті майора УПА Костянтина Петера в “Саду пам’яті” відбулося освячення каплиці і пам’ятного знаку.

Помилилися вороги, думаючи, що, знищивши родину Петерів, осело, сад, знищати пам’ять про ті далекі героїчні дні.

А молодий сад шумітиме одвічну пісню добра і любові.

Ветеран УПА Володимир Терлецький, повстанський поет (пізніше прикарпатський поет і диригент), склав про свого побратима вірш з посвятою “Світлій пам’яті командира розвідки УПА Карпатського краю Костянтина Петера (сотника “Сокола”)”.

Схиляєм голови
над символічною
могилою цією,
Бо вороги злодійські
прах твій замели,
Щоб сліду не було
над пам’яттю твоєю.
Йшла боротьба...
Важкі часи були.

Та вистав я в леті не спинився
Наш славний Сокіл —
мужній командир
Прийняв геройську смерть
і не скорився —
І дух твій ввись злетів
у безкінечний вир.

Нехай тобі шумлять
скорботливо смереки
І заколисують
у тихім вічному сні.
Летять, курличуть
в небесах лелеку...
І сняться рідні й друзі бойові.

Марія ОЛІЙНИК,
заступник голови
Донецького обласного
об'єднання “Просвіти”

Незважаючи на те, що ініціативні групи батьків учнів шкіл № 2, № 111 та № 121 Донецька, за підтримки обласної “Просвіти” та партії “Фронт змін”, написали протести щодо рішень, які планувалось прийняти щодо “оптимізації” їх шкіл та провели 15 квітня акцію протесту перед міською радою, депутати ради на сесії майже одноголосно, за кілька хвилин ліквідували три школи — № 111, 121, 154 та понизили статус до звичайної школи № 2 з поглибленим вивченням англійської мови.

Обґрунтування закриття базувалося на недостовірних, придуманих даних. Дійшло до незаконних наказів райвідділів освіти заборонити набирати учнів у перші та десяті класи. Тому ініціативні групи батьків, які категорично не згодні з цією “оптимізацією”, звернулись з пропозицією до сесії зняти це питання. Рішення, зазначено в резолюції акції, приймається без вивчення всіх аспектів та наслідків закриття шкіл для людей, без погодження з громадою. Експерименти з оптимізації шкіл м. Донецька звелись до їх ліквідації, що призведе до деградації освіти.

Батьки, громадськість намагалися захистити конституційні права та інтереси дітей. Замість економії коштів на закритті шкіл, запропонували зекономити бюджетні кошти, ліквідувавши 9 районних в м. Донецьку відділів освіти. Адже кількість школярів з 1990 року зменшилась вдвоє, а кількість чиновників у 9 районних відділах освіти збільшилась

ЗНОВУ ЗАКРИВАЮТЬ ШКОЛИ...

втричі. До того ж вони дублюють функції міського управління освіти, витрачаються кошти на утримання 9 приміщень.

“У випадку невиконання наших конституційних вимог ми ініціюватимемо питання щодо перевиборів депутатів трьох районних рад та Донецької міської ради як таких, які своїми діями порушують конституційні права мешканців”, — сказано в резолюції.

Депутати були глухі і сліпі. Не почули. Батьки не здались і звернулись до прокурора Донецька Олександра Ольмезова з проханням винести прокурорські протести на незаконні рішення Донецької міської ради, а у разі відхилення протесту або ухилення від його розгляду,

звернутись із позовом про захист прав і законних інтересів громадян, батьків учнів шкіл, до суду про визнання цих рішень незаконними та їх скасування.

В Донецьку за 23 роки відроджено тільки 18 шкіл з українською мовою навчання. Тепер, з ліквідацією школи № 111, їх стало всього 17 зі 161 школи!

Відбулася також акція протесту батьків учнів українськомовних шкіл Макіївки та всіх небайдужих з приводу закриття МЗШ І—ІІ ст. № 27, № 3, № 100 і реорганізації Макіївського навчально-реабілітаційного центру “Райдуга” для дітей-сиріт (рішенням сесії Макіївської міськради від 25 березня 2011 року) — з вимогою скасування неза-

конних рішень, які прийняті без згоди з мешканцями цих селищ.

Закриття шкіл призведе до деградації освіти та повного заходу селищ, в яких вони знаходяться. Ці школи, при яких діють різноманітні гуртки, залишились єдиними освітньо-культурними центрами в цих селищах. Адже, клуби, лікарні, дитячі садочки вже ліквідовані.

Чи виграє міський бюджет Макіївки від ліквідації шкіл? А що вже прогала влада Партії Регіонів свідчив красномовний напис на одному з плакатів протестувальників: “Влада боягузлива, обравши собі противниками матерів і дітей. І їй треба переобратити”. Справді, якщо підрахувати всі витрати на транспорт для постійного перевезення учнів у нові школи, то на те і вийде. А якщо ще відремонтувати дороги, які знаходяться в жалюгідному стані, якими збираються перевозити дітей? Крім того, на цих дорогах не завадило б встановити освітлення.

В резолюції акції протесту ставиться вимога скасувати рішення сесії Макіївської міської ради від 25 березня 2011 року про закриття шкіл та реорганізацію центру “Райдуга”. У випадку невиконання цих справедливих вимог громадськість ініціюватиме перевибори депутатів міської ради.

А в заяві до прокурора Макіївки Олега Полякова батьки просять провести всебічну перевірку прийнятого міськрадою рішення. У випадку невідповідності його нормам законодавства винести прокурорський протест.

Батьки не втрачають надії, що їм з допомогою прокуратури і судів вдасться відстояти право на освіту своїх дітей у школах їхніх селищ.

ХРАМ ГУЦУЛЬСЬКОЇ ДУШІ

Леся ЛУЦІВ,
член ради суспільно-культурного товариства “Гуцульщина” у Львові, викладач педагогічного коледжу Львівського національного університету імені Івана Франка

Коли розповідають про Гуцульщину, то згадуються прекрасні слова Михайла Коцюбинського: “Якби ви знали, який це дивовижний, майже казковий куточок, з густозеленими горами, вічно-шумливими гірськими ріками, чистий і свіжий наче вчора народився. Мова, звичаї... гуцулів, які проводять усе літо зі своїми стадами на вершинах гір, настільки своєрідні та барвисті, що почуваєш себе перенесеним у якийсь новий, незнаний світ. Якби Ви знали, яка тут велична природа, який цікавий народ гуцули, з багатою, своєрідною психікою, буйною фантазією, дивними звичаями і мовою...”

Варто підкреслити, що Гуцульщина — центр Європи. Її могутній масив Карпатських гір має важливе значення для України і Центральної Європи, бо впливає на кліматичний режим. Саме тут знаходяться і найвища гора України Говерла — (2061 м), і географічний центр Європи поблизу села Ділове, що на Рахівщині, і найвисокогірніше в Україні озеро Бребенескул (1801 метр над рівнем моря). Територія Гуцульщини становить 7,7 тисяч квадратних кілометрів. Тут у 6 містах і 13 містечках (селищах міського типу) та 260 селах проживає, за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року, 469 992 мешканці.

Серед українців гуцули мають найбільш виражені субетнічні особливості. Гуцульщина, як етнографічний регіон, має колоритний, етнокультурний і природний потенціал для розвитку народного самобутнього мистецтва, автентичного фольклору, що органічно вплітається у всеукраїнський візерунок.

Неповторне гуцульське народне мистецтво відоме всьому світові. В якій би частині світу чи України не жили гуцули, вони пам'ятають про свій край, бережуть народні традиції, звичаї, творять неповторне життєве середовище, своєрідний храм гуцульської душі.

Двадцять років тому вихідці з Гуцульщини, які живуть у Львові, створили суспільно-культурне товариство “Гуцульщина”. За цей період члени товариства брали активну участь у Міжнародних гуцульських фестивалях, які відбувались у Верховині, Рахові, Вишніці, Коломиї, Косові, Надвірній, Путилі, Яремчі. Товариство видає історично-культурно-краєзнавчо-туристичний часопис “Гражда”.

Основне завдання цих фестивалів — розвиток і популяризація традиційних видів народного мистецтва, звичаїв, обрядів, збереження і розвитку автентичного фольклору, виявлення самобутніх творчих колективів, окремих виконавців і майстрів образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва.

Кожен охочий може взяти участь у ювілейних торжествах Львівського суспільно-культурного товариства “Гуцульщина”, яке відбуватиметься 7 травня цього року о 15-й годині в Шевченківському Гаю на Співочому полі. Тут трембітарі з Рахова покличуть Вас у гори зустрічати весну і запалять у Ваших серцях щедрий вогонь добрودійства. А як заграють на сопілці, скрипці та цимбалах музики з Верховини, Космача, Яремчі, Надвірної, капели “Бай”, “Тріо скрипалів” зі Львова, то танцюють ліси і гори, і ноги просяться в танець, а душа сама пригорнеться до рідних Карпат і неньки-України.

Своїм співом зачарує чоловічий Народний аматорський хор с. Іспас із Буковини, вокально-хореографічний ансамбль “Писанка”, Народна хорова капела “Галичани” зі Львова. Запальні гуцульські танці подарують Народний аматорський танцювальний колектив с. Віпче з Верховини, Народний ансамбль танцю “Підгір'я” зі Львова. Привітання львів'янам посилає Путильський край і поетеса Надія Черкес з авторською програмою “Моя Гуцульщина”.

Чудодійні розписи карпатських візерунків побачите у вишивках і ткацтві, бісероплетінні й писанкарстві майстрів, які представлять гуцульське декоративно-ужиткове та образотворче мистецтво.

Побувавши на храмі гуцульської душі, який створює суспільно-культурне товариство “Гуцульщина” у Львові, кожен відчужає свою причетність до вічності неповторного народно-культурного мистецтва, морально-психологічну потребу утверджувати українську Україну.

9 квітня в актовому залі Волинського краєзнавчого музею відбулася звітно-виборна конференція Волинської крайової організації Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. Зібралися делегати з міськрайонних об'єднань Волині, а також представники інших громадських організацій м. Луцька. Був присутній гість із Києва — заступник голови і відповідальний секретар “Просвіти” М. Т. Нестерчук.

Обговорили стан справ за звітний період і плани на майбутнє. У цей надзвичайно складний для нашої держави час, у період не лише економічної, а й політичної та духовної кризи, просвітяни не мають права на розчарування та депресію.

Ми є свідками, як на всіх рівнях широким фронтом ведеться наступ на духовні цінності й душу українців, тотальна агресивна русифікація, що має за мету знищення української нації. Вона отруйною змією заповзає навіть у саме серце української сім'ї.

У результаті бездарного керівництва Україна за світовими

ЗВІТИ І ВИБОРИ В «ПРОСВІТІ»

статистичними даними опустилась на останні місця в Європі. Люди не розуміють, яку країну “будує” влада. Руйнується відчуття рідності зі своєю державою. Ми ніби бездомні, безправні пасинки-приходьки на своїй землі. А саме приходьки хазяїнують як господарі у нашій хаті. Наприклад, у що перетворили нашу столицю? Корінні кияни не можуть оговтатися. Свята-святе музей Т. Г. Шевченка в Каневі споганили чужі загребуші руки. Розорені села — вічна колиска глибинної української культури. Знищена вщент економіка. Лиш як гриби-віруси множаться мільярдери-неукраїнці. Ситуація складається геть не на користь нашого народу і на згубу нашої держави.

Сьогодні, як ніколи, маємо об'єднатися навколо мети і суті просвітництва: національна ідея (у світовій історії саме національна ідея була і є стрижнем кожної держави), українська мо-

ва, українська культура, українська школа, українська книга. Все це взято під приціл знищення і прямою наводкою, і фарисейсько-єзуїтськими шляхами.

Активізуються чорні руйнівні сили. Кривавому фашистові Сталіну (!) на Волині (!) славно-явно збирають гроші на пам'ятник. Це що, відроджується комуністичний фашизм? Тоді, може, заодно і Гітлерові на пам'ятник зібрати? Вони ж були “близнець-братя”. Сталін вишколював гітлерівських офіцерів у СРСР на нашій голові. А сьогодні “отприски” комуністичних недолюдків безкарно гарчать: “Вас мало давили! Ми, додавим и в вашей крови будем омолаживаться!” Отак, не більше й не менше...

Отже, просвітяни дійшли висновку, що попри особисті проблеми кожного, доки не пізно, маємо насамперед боронити наш спільний дім — Україну! Це вимагає підняття ролі “Просвіти”, нової енергії в її діяльності.

Необхідно залишатися вірними ідеям просвітництва; активно зміцнювати організаційну структуру товариства, розширювати мережу просвітницьких осередків; дієво домагатися конструктивної співпраці і взаєморозуміння з органами державної влади всіх рівнів на виконання основних положень Конституції України (зокрема ст. 10); залучати до своїх лав нових учасників, особливо молодь, а також керівників різних рангів.

На наступний термін головою облоб'єднання “Просвіти” переобрано Миколу Кучерепу, викладача Волинського Національного університету ім. Лесі Українки, професора кафедри новітньої історії України, керівника Центру українсько-польських досліджень. Обрано також керівні органи Волинського крайового об'єднання “Просвіти”.

За дорученням просвітян
Леся ШАНЮКЕВИЧ

Володимир КРАСОВСЬКИЙ,
член міської організації
“Просвіти”, м. Стаханов,
Донецька область

Стахановське міське об'єднання “Просвіти” активно працює за молоддю, зокрема учнівською. Одним із таких заходів з ініціативи просвітянина Віктора Краська було вручення двом філіалам центральної бібліотечної системи міста виданих “Просвітою” DVD-дисків для дітей: “Світ ремесел”, “Земля та Всесвіт”, “Тварини нашої планети”, “Спорт”, “Українські народні каз-

ЙДЕМО ДО МОЛОДІ

ки”, “Міфи України”, “Видатні композитори світу”.

Інший захід було проведено в місцевому промислово-економічному технікумі. До фінансово-правового відділення завітали голова міської “Просвіти” Ніна Гейко та її заступник Людмила Філіпенко. Ніна Семівна розповіла студентам про діяльність міської “Просвіти”, труднощі, з якими доводиться стикатися у зросійщеному се-

редовищі. Розповіла про себе, свою вчительську долю, про те, як ще зі шкільних років закохалася в українське слово і поезію Великого Кобзаря. Закликала молодь поповнити лави просвітян. Потім вона нагородила грамотами завідувачку бібліотеки технікуму Ольгу Осипову — за пропаганду рідної мови та української книги серед студентів, а також студенток Ольгу Постолатеву, Тетяну Краков-

ську та Юлію Божко — за активну участь у пропаганді української мови та проведенні заходів, присвячених видатним діячам України.

А Людмила Філіпенко розповіла про свою творчу діяльність, прочитала кілька віршів зі своєї збірки “Струни душі” та виконала українські народні пісні. Зустріч студентів із просвітянами була теплою та хвилюючою.

До здобутків просвітян міста цьогогоріч можна зарахувати більшу кількість передплатників газети “Слово Просвіти”, ніж це було минулого року.

Раїса ТАНАНА,
завідувач відділу Шевченківського
національного заповідника,
заслужений працівник
культури України

22 травня нинішнього року ми відзначимо 150 років із того часу, як на Чернечій горі в Каневі був похований геніальний український поет і художник Тарас Григорович Шевченко.

А що ж відбувалося на Тарасовій горі 100 років тому?

Кобзареві шанувальники готувалися гідно вшанувати пам'ять поета з нагоди 50-річчя від дня його смерті та 50-річчя поховання в Каневі. Але зробити цього їм не вдалося. Адже канівська поліція постійно стежила за Тарасовою горою. Її завжди непокоїли масові відвідування поетової могили в дні релігійних свят, особливо на Святу Трійцю. А в цей день сюди приходили численні Кобзареві шанувальники. Ось як про це згадає український письменник, наш земляк Олексій Петрович Варава (Олекса Кобець) у своєму нарисі “Дещо про могилу Т. Шевченка”:

“Щороку, в дні Зелених Свят, на могилі Шевченка відбувався ніким не заповіджений, ніким не скликуваний, але завжди незмінно масовий з'їзд почитальників пам'яті поета, що часом їх число доходило п'ятьох-шістьох, або й десятих тисяч”.

Тому місцевий исправник зобов'язаний був про могилу Кобзаря, а особливо про її відвідувачів регулярно доносити жандармському управлінню й губернаторові та вживати відповідних заходів.

Цей пильний нагляд поліції посилювався ювілейного 1911 року. За розпорядженням київського губернатора 26 лютого (за старим стилем) заборонялося навчальним закладам приходити на Тарасову гору. А за тими людьми, які приходили на Шевченкову могилу — ретельно стежили. І стежив місцевий исправник не тільки за поетовими шанувальниками, а й за книгою вражень, яка лежала на столі в першому народному музеї поета — в Тарасовій світлиці.

“Часто можна було бачити, як исправник Жежелевський дряпався на гору, заходив до хатки, уважно переглядав записи в книзі відвідувачів, щось собі із неї до нотатника виписував, а часом по-варварському виривав окремі аркуші записів — особливо подум'яні і “неблагонадійні”, — писав Олекса Кобець у нарисі “Дещо про могилу Т. Шевченка”.

Очевидно, саме через таку “опіку” канівського исправника до наших днів і не збереглася книга вражень відвідувачів за 1911 рік. А тому ми не можемо подати записи Кобзаревих шанувальників, які, всупереч забороні, все-таки йшли до місця вічного спочинку Поета.

Побував на Шевченковій могилі 1911 року визначний фонетист, діалектолог, професор Краківського і Празького університетів, дійсний член НТШ Іван Зілинський (1879—1952).

Свої враження від перебування біля цього святого місця він опише у нарисі “На Тарасовій могилі у Каневі”:

“Вхід на гору — крутими стрімкими дерев'яними сходами дуже прикрий. Доброї чверть години треба, щоб дістатись на плато, де знаходиться сама доволі висока могила. Високий білий хрест на могилі відновила в 1911 році якась незнайома людина, що довгий час сиділа в Архангельській губернії. Там цей чоловік заробляв денно при казенній роботі 1 рубель і 30 коп. На 30 копійок він харчувався, а по рублі відкладав. За зложені гроші приїхав на Тарасову могилу і гарно полакував хреста і штахети. З могили представляється чарівний вид далеко направо — і лівобережну Україну... Кращого місця годі собі уявити. Не даремно мріяв Шевченко про це місце на чужині, щоб тут доживати віку (в поемі “Сон”), або, щоб хоч по смерті спочити серед чарівної природи” (“Заповіт”) (Ж-л “Березіль”, 1995, № 3—4).

Згадав у цьому нарисі гість із Галичини і про те, чому стало менше приходити людей до могили Т. Шевченка 1911 року:

“Давніше приходили з далеких сторін по 100—200 людей, але від 1907 року, за словами

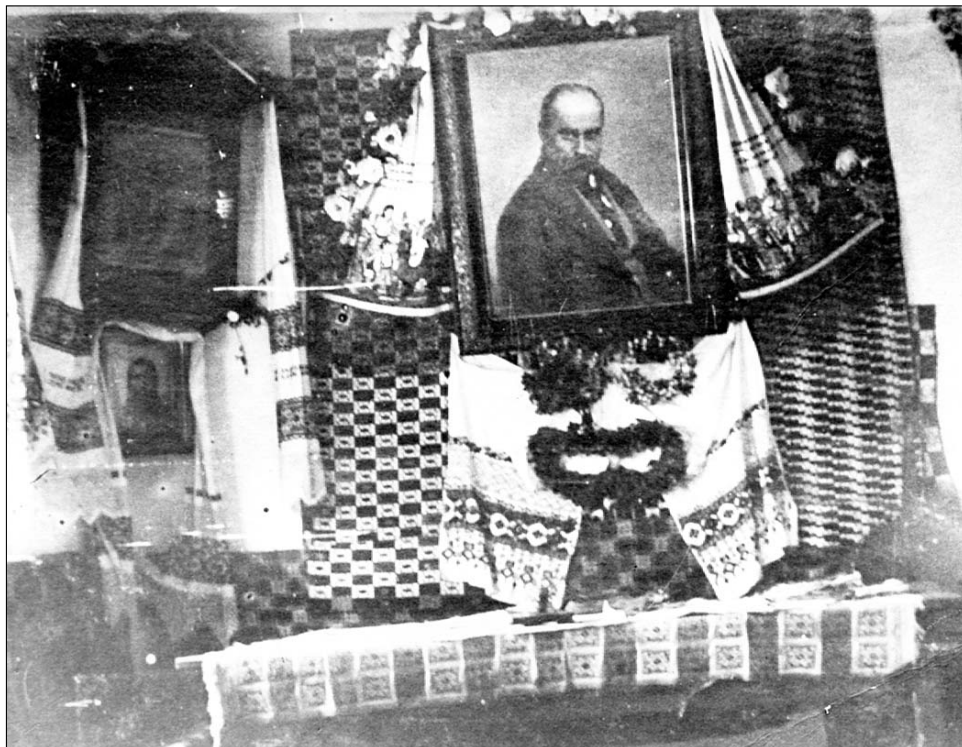
сторожа могили Івана, народ одвернувся назад, бо поліція розганяла і била нагаями мущиків лаючи: “За чим? Пошол вон”. Давніше можна було на могилі вільно говорити й співати, а тепер вечорами повно шпигів під вікнами, підслуховують, чи, борони Боже, не заноситься на якусь революцію з Батьком Тарасом на чолі. Навіть по смерті він їм страшний”.

Серед тих, хто двічі побував на Шевченковій могилі 1911 року, був і відомий український художник, мистецтвознавець, педагог, етнограф, громадський і культурний діяч Никанор Харитонович Онацький

дах, всі співали “Заповіт”, “Реве та стогне Дніпр широкий”. Співали, незважаючи на те, що жандарми били нагаяками. Людей було багато, і всі вони, як і ми, залишилися ночувати біля могили Т. Шевченка. А ніч була тиха, чарівна, співали соловейки. А ще пам'ятаю хату біля могили поета. Вона була вкрита соломомою. В одній із кімнат висіло багато рушників, великий портрет Шевченка, на столі лежав “Кобзар” і книга, в яку люди записували свої враження. Никанор Харитонович теж робив туди запис, але не в той день, а десь місяців через два, як ми знову туди їздили”.

НА ЧЕРНЕЧІЙ ГОРІ 100 РОКІВ ТОМУ

До 150-річчя поховання Т. Г. Шевченка в Каневі

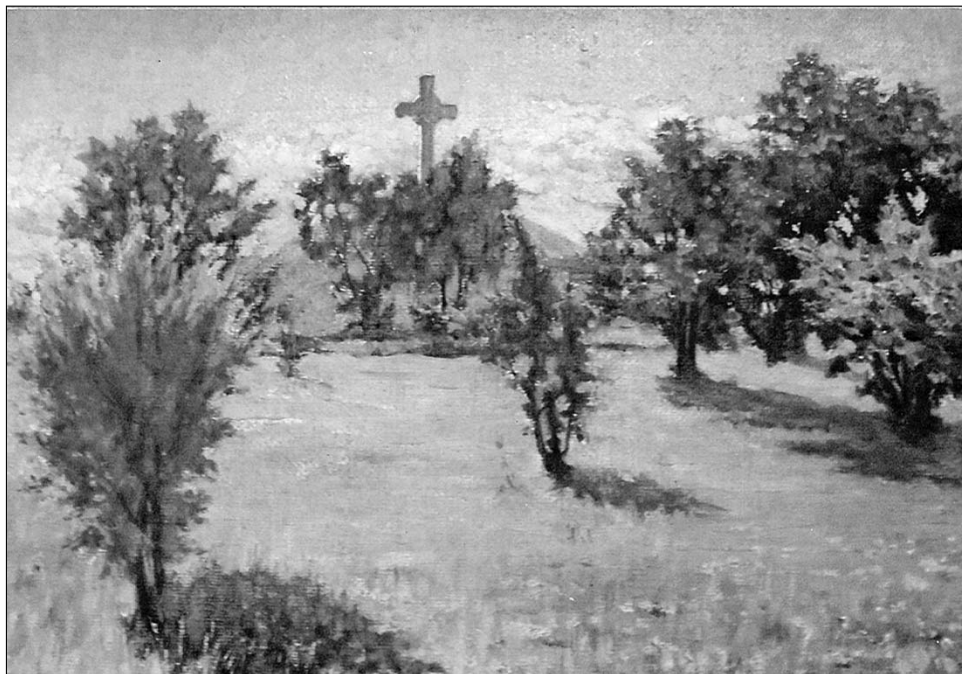

Интер'єр Тарасової світлиці. Фото Н. Онацького. 1911 р.

(1874—1937). Приїздив він до Канева і раніше: 1908, 1909 роках. А про це мені розповіла при зустрічі в Харкові його дружина Надія Василівна (нині покійна) у 80-х роках минулого століття:

“До Канева ми їздили кілька разів. Та особливо мені запам'яталася поїздка 1911 року. Ми були тоді там двічі: у травні і липні. В травні якраз минало 50 років з часу поховання Шевченка в Каневі і на Тарасову гору йшло багато людей. Піднімаючись по схо-

Як уже згадувалось вище, не збереглася та книга вражень за 1911 рік. Тому ми не можемо прочитати запис, залишений художником. Та його дружина бережно зберігала в архіві чоловіка вже похований від часу аркуш з альбому для ескізів, на якому Никанор Харитонович зробив чорновий запис, а потім переписав його до книги вражень. На тому аркушикові простим олівцем дуже каліграфічним почерком було написано:

Н. Онацький. Могила Т. Г. Шевченка. 1911 р.

Никанор Онацький

“Спи, дорогий Кобзарю, хай Дніпро і кручі стережуть твій тихий вічний сон. З кожною хвилиною Дніпровою, з кожним подихом вітру вільного, з кожною зіркою, що засяє в безмежній блакиті над твоєю високою могилою, мої кращі святі почуття будуть линути до тебе, Страднице великий!” (14 липня 1911 року).

Той аркуш Надія Василівна тоді подарувала Кобзаревому дому на Тарасовій горі. А ще пригадую, як вона показувала мені багато фотознімків, зроблених Никанором Харитоновичем під час перебування на Тарасовій горі 1911 року. Це зокрема: “Могила Т. Шевченка”, “Хата І. О. Ядловського”, “Світлиця Тараса”, “Іван Ядловський з дружиною та сином Данилом”, “Східці на Тарасову гору”. Їх теж Надія Василівна подарувала музею Кобзаря в Канів. Нині вони представлені в експозиції музею та у відновленій Тарасовій світлиці.

Цього ж 1911 року, перебуваючи в Каневі, Никанор Харитонович багато працює як художник. Він виконав низку ескізів до своїх майбутніх картин. А повернувшись до Лебедина, створює серію робіт про Канів: “Шевченкова могила”, “Канівський краєвид”, “Хата біля Тарасової гори”. Всі ці роботи були представлені на персональних виставках художника в Полтаві, Харкові, Києві, Сумах. Дякуючи доньці Никанора Харитоновича, Наталії Никанорівні, всі ці роботи тепер зберігаються в Шевченківському національному заповіднику.

Про те, що ювілейного 1911 року жандарми не дозволяли відвідувати Шевченкову могилу, згадає і правнучка поета по брату Йосипу, вчителька А. Шевченко у своєму записі до книги вражень від 5 серпня 1955 року:

“Вдруге відвідала могилу Т. Шевченка. Перший раз була тут ще 1911 року, коли царські жандарми розганяли людей, які відзначали знаменні шевченківські дати. Навчаче вчора їхала я пароплавом в Київ з Канева. Доки була видна могила Тараса, доти лунав його “Заповіт” і інші пісні на слова Т. Шевченка”.

Хотілося б зазначити, що традиція приходити на Тарасову гору жила і живе у його нащадків і по сьогодні. Щороку в день перепоховання поета вони приходять до його могили.

“Минають роки, століття, а традиція, закладена братами, сестрою, небожами відвідувати могилу свого родича зберігається. Щороку, відвідуючи могилу свого Тараса, відвідують Шевченкові нащадки і славетну хатину діда Ядловського, подумки щиро дякуючи йому — першому охоронцю Кобзареві могили, людині щирої гостинності, до якої приїздили наші діди та батьки, зупинялися на ночівлю, слухали перекази, попивали чаї, настояні на травах”, — записали нащадки Т. Шевченка М. Лисенко, В. Красицький, Л. Красицька, В. Невмитий, Т. Голуб, А. Олійник 22 травня 2010 року.

Надія КИР'ЯН

Почалося все з того, що 1994 року до Києва зі США приїхала Надія Світлична одержувати Шевченківську премію, що їм присудили на двох із братом, відомим письменником, дисидентом Іваном Світличним. Під час вручення премії вона заявила, що свою частку віддає у Фонд створення Музею шістдесятництва в Києві. В Америці вона очолювала організацію “Людські права ХХ століття” (Закордонне представництво Гельсінкської спілки), працювала на радіо “Свобода”, куди надсилали багато дисидентських матеріалів, правозахисних і літературних. Таким чином у Надії Світличної утворився великий архів, який став основою майбутнього музею. “Шістдесятництво” — це своєрідний Рух Опору тодішній системі.

Осередками, де зароджувався цей рух на початку 1960-х років, були “Клуб творчої молоді” у Києві та подібні клуби, які діяли у Львові (“Пролісок”), в Одесі та в Дніпропетровську. Їхні представники — це митці, інтелігенція, які збиралися й проводили різноманітні вечори. Всі вони були об’єднані національно-патріотичною ідеєю — і безпартійні, й ті, які щойно були або досі залишалися комсомольцями, комуністами. Влада дуже швидко це відчула й почала відштовхувати їх від себе чи й переслідувати. У цьому колі були Василь Симоненко, Михайлина Коцюбинська, Алла Горська, Василь Стус, В’ячеслав Чорновіл, Людмила Семикіна, Галина Севрук, Лесь Танюк, Євген Сверстюк, Іван Дзюба, Михайло Брайчевський та інші відомі люди — не тільки художники, письменники, а й науковці. Було багато молоді: з Інституту кібернетики, фізики, ядерної фізики, інших ВНЗ.

На думку Надії Світличної, Музей українського політв’язня (від найдавніших часів до сьогодні), який створював тоді Євген Пронюк, охоплює Рух Опору не повністю. Бо ж, наприклад, Ліну Костенко, Ірину Жиленко, Володимира Дрозда, Євгена Гуцала та багатьох інших ніхто не ув’язнював, їх утискали в інший спосіб, бо вони мали власні естетичні засади, погляди, які не подобалися владі. Це був також спротив, те, що після назвали шістдесятництвом. Із надр шістдесятництва згодом виійшли відомі дисиденти, політв’язні, які в Незалежній Україні стали народними депутатами. Це явище треба досліджувати, вивчати, популяризувати, чому й мав сприяти музей.

Щоб започаткувати Музей шістдесятництва, Надія Світлична створила ініціативну групу. Крім Надії Світличної, до неї увійшли Олексій Зарецький, Ніна Марченко, Галина Возна-Кушнір, Василь Овсієнко, Михайлина Коцюбинська, Галина Севрук. Ініціативна група одразу звернулася до влади з проханням виділити приміщення для майбутнього музею. Це було ще за президента Леоніда Кравчука. Міська влада відмовила. Ситуація не змінилася й тоді, коли президентом став Леонід Кучма. “1998 року Надія Світлична знову приїхала в Україну й попросила мене створити спочатку громадську організацію “Музей шістдесятництва” і її очолити, — розповідає шістдесятник Микола Плахотнюк. — Я сподівався, що після цього нам виділять приміщення для музею. Від створення ініціативної групи до сьогодні минуло 17, від створення громадської організації — 12 років. Незважаючи на десятки наших звернень до різних установ, приміщення досі немає.

Але були моменти, коли влада нібито нас почула. 2003 року приміщення нам пообіцяли. Сподіваючись на виконання обіцянки, Надія Світлична почала надсилати з Америки експонати, які там збирала. 2006 року Київська міська рада ухвалила рішення дозволити Музею історії міста Києва створити філію — Музей шістдесятництва. У листопаді того ж року голова КМДА Ле-

ЗААНГАЖОВАНІ В СПРАВЕДЛИВІСТЬ

“Вони таки справді були заангажовані, ті шістдесятники. Заангажовані в добро, в справедливість, в поняття честі й солідарності. Крізь них ніби світилася Україна, відтак не виникало сумніву, що вона є. А тепер тільки й того, що не вмерла, як співається в нашому Гімні”. (Ліна Костенко. Записки українського самашедшого).

Такі люди насправді “сіль землі”. Хоч їх розуміли, про них знали далеко не всі сучасники. Владомощці намагаються в кращому випадку їх не помічати й тепер, у ча-

си Незалежної України, яку ці патріоти вистраждали, про яку мріяли, у якій так і залишилися “не модними” романтиками, акумулюючи навколо себе духовні здобутки, а не матеріальні. Про це свідчить, зокрема, історія з приміщенням для Музею шістдесятництва, яке їм обіцяють, та не надають уже 17 років.

Вечір пам'яті Надії Світличної. Біля мікрофона Михайлина Коцюбинська. Головує Микола Плахотнюк, 08.11.2006 р.

онід Черновецький видав розпорядження про створення цієї філії й надання Музею шістдесятництва цокольного приміщення розміром 310 м² у будинку на вулиці Гончара, 33, який орендує Рух. На це погодилися всі до цього причетні. Але приміщення потребує капітального ремонту. Для ремонту і придбання обладнання музею у 2007 році, як повідомляли ЗМІ, виділили 1,5 млн грн. Проте 2007 рік минув — і нічого... 2008-го мене заповнили, що до кінця року Музей шістдесятництва буде відкрито. У Київському міському управлінні культури і мистецтв деякий час щочетверга проводили наради, присвячені створенню Музею шістдесятництва. Кілька разів на тих нарадах я був присутній, там ішла ділова розмова...”

Тим часом члени ініціативної групи розробили концепцію музею, структуру, тематико-експозиційний план, почали перевозити із США решту експонатів, які збирала Надія Світлична: бібліотеку Ніни Строкатої-Караванської, українську частину бібліотеки генерала Петра Григоренка, журналістки Любові Дражевської тощо. Нині в бібліотеці музею нараховується понад 6 тисяч томів. Окрім цього, тисячі одиниць матеріалів і документів: колекція самвидаву, література, яка ходила по руках у списках: поезія, статті Івана Дзюби, Євгена Сверстюка, В’ячеслава Чорновола, Валентина Мороза, Михайла Брайчевського та ін., а також понад 600 мистецьких творів — живопис, графіка, плакати, аплікації, скульптура. Це твори Віктора

Зарецького, Алли Горської, Опанаса Заливахи, Галини Зубченко, Галини Севрук, Людмили Семикіної, Веніаміна Кушніра, Бориса Довганя, Володимира Луцака та ін., багато робіт художників-графіків, зокрема, Василя Перевальського.

З музеєм тісно співпрацює Валерій Франчук, якому імпонують мистецькі засади художників-шістдесятників, інші сучасні митці, літератори, науковці.

Серед експонатів — унікальний гербарій-зільник, який Надія Світлична склала, коли була в ув’язненні в Мордовії. Є також колекція вишивок, які крадькома вишивали жінки-в’язні (адже це було заборонено). Вишивали на матеріалі, з якого шили робочі рукавиці. В ув’язненні були майстрині художньої вишивки Ірина Сенік і Стефанія Шабатура, які створювали ескізи, за якими інші жінки вишивали. В колекції є великий графічний портрет Василя Симоненка, який створила Алла Горська до 9 днів по смерті поета. Є портрети пензля Алли Горської Івана Світличного, молодого Івана Драча із завихреним волоссям, що ніби схоже на німб. Цікаві дві книжки щоденників, що їх вели на метеостанції від АНУ деякі шістдесятники, які знаходили там роботу, коли їх позбавляли професійної діяльності. На цій метеостанції свого часу “творили погоду” В’ячеслав Чорновіл, Павло Мовчан, Людмила Шереметьєва та інші. Шістдесятники поетично, образно описували, які хмаринки плывуть по небу в Карпатах, які падають краплини дощу.

У музеї представлена величезна колекція фотографій не тільки шістдесятників, а й діячів УПА, представників української культури тощо.

На той час, коли відбулися установчі збори зі створення громадської організації “Музей шістдесятництва”, Микола Плахотнюк був членом Проводу Всеукраїнської організації політв’язнів і репресованих, яку очолював Євген Пронюк. Ця організація мала своє приміщення на Подолі. Є. Пронюк виділив там кімнату для Музею шістдесятництва, куди складали зібрані експонати. Але 24 березня 2008 року на це приміщення був здійснений рейдерський напад. Всі речі Товариства політв’язнів і репресованих звідти викинули, а речі музею того дня викинути не встигли. Їх наступного дня шістдесятники розвезли по Києву: на приватні квартири, в школи, музейні архіви, церкви тощо. Таким чином нині існує “підпільний” музей, розкиданий по всіх-усюдах.

У таких умовах ентузіасти цієї справи ще й плідно працюють. За ці роки провели понад сотню різноманітних заходів: літературні та мистецькі вечори, художні виставки, зустрічі шістдесятників зі школярами тощо. На Межигірській працювали студія народних ремесел, ізоустудія, літературний гурток. Приміщення для заходів музею надають школи, гімназії, Київський будинок учителя та Центральний будинок художника, музеї Тараса Шевченка, Михайла Грушевського, Національний музей літератури України, Народний рух України, НТУ “КПІ” та інші патріотичні структури.

“Ми робимо дуже цікаву роботу, яка йде в руслі “Просвіти” і за суттю, й за напрямком, — розповідає Микола Плахотнюк — засновник організації, нині її почесний голова, завідувач філії. — Створили окрему організацію, щоб був ще один проукраїнський центр. Бо де є порожні місця, там виростають пам’ятники Катерині II, Потьомкіну й навіть Сталіну. Але нині, коли матеріали розпорошені, працювати важко.

Нещодавно ми знову створили ініціативну групу, щоб усе-таки добитися виділення приміщення для музею. До неї увійшли Іван Драч, Лесь Танюк, Любомир Пиріг, новий голова організації Олексій Зарецький. Вони вже мали перемовини з владою, нам знову пообіцяли сприяти вирішенню питання.

Домагалися приміщення багато років. І куди б ми не писали, до кого б не зверталися: чи до мера, чи до президента — нам відповідало шоразу та сама Світлана Іванівна Зоріна, начальник управління культури і мистецтв у місті Києві.

Минулого літа група колишніх народних депутатів України звернулася до президента з цією ж проблемою. Організував цю групу Олександр Сугоняко. Нещодавно він отримав відповідь — від Світлани Іванівни. Усі відповіді — на один копил: питання вирішується, складається кошторисний план, надісланий на експертизу, як тільки, так і...”

На початку квітня цього року нова ініціативна група (І. Драч, Л. Танюк, М. Плахотнюк, О. Зарецький, Л. Пиріг) зустрілися з Л. Новохатьком, заступником голови Київської міської держадміністрації з гуманітарних питань. Він у той же день оглянув приміщення, що має бути відремонтовано під музей, зробив запит в Управління культури і мистецтв про ремонт. А через кілька днів на “круглому столі”, який провів І. Драч, публічно повідомив, що документація ремонтно-реставраційних робіт відправлена на експертизу. Через півтора-два місяці експертиза буде завершена і після неї одразу розпочнеться ремонт.

Сподіваємось, що нарешті цей такий “не підйомний” для влади віз зрушить із місця, що Музей шістдесятництва буде відкрито до “Євро-2012”. Адже подібні музеї в Європі є, наприклад, у Німеччині, Польщі, Угорщині, Болгарії.

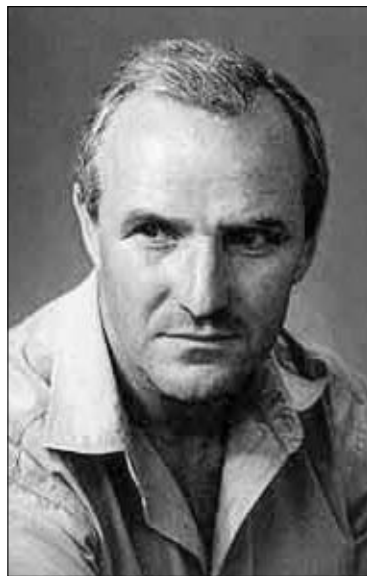
— Костянтин Івановичу, досі побутовала думка, що, як публіцист і письменник, Ви спеціалізуєтесь на темі історії, і раптом — роман, у центрі якого собака. Чим зумовлений такий поворот?

— Ніякого повороту, просто всі, хто читав мої твори, досі не знали з чого починався журналіст, публіцист, згодом письменник Костянтин Сушко. А починався він, в особі кореспондента обласної газети “Комсомолец Запоріжжя”, розлогими природознавчими, рідше — краєзнавчими, нарисами. Так тривало мало не десять літ, аж раптом мене викликали в обком партії, де заввідділу пропаганди і агітації був затятий ортодокс, який із проголошенням незалежності раптом взявся за тему гуляйпільського “батька” — наказав переходити до Дніпробуду редактором багатотиражки. Ми, амбітні обласні журналісти, перехід до багатотиражки вважали таким собі політичним засланням, тому я просив не чіпати мене, бо в “Комсомольці”, мовляв, у мене навіть є своя тема. “Ка-к-кая тема?” — грізно спитав обкомівець. “Історія і Природа!” — з готовністю випалив я, на що почув: “Вр-р-ред-ная тема!” Отож за два дні я вже приміряв гумові чоботи на Дніпробуді. Та згодом вкотре підтвердилася приказка про “добро”, якого не буває без “худа”. На новому місці у мене з’явилося більше вільного часу, який я віддавав Хортиці. Збирав матеріал для книжки про історію заповідного острова, та більше просиджував у плавнях, у засідці, спостерігаючи через приціл фоторушніці за тваринами і птахами. І там, у вільному середовищі, де брати наші менші не помічали моєї присутності, я стільки побачив, дізнав-

КОСТЯНТИН СУШКО: «СВОГО ЧАСУ ЛЮДСТВО ПОВЕРНУЛО НЕ ТУДИ...»

Своїм романом “Інспектор Хорс” Костянтин Сушко гідно продовжив не такі вже й багаті анімалістичні традиції в літературі, і не лише у вітчизняній. Тож забудьмо хуторянську підозріливість, скиньмо машкару недовіри і байдужості і щиро порадіймо, що твір запорізького письменника, лауреата премії імені Івана Франка порушив незатишну самотність “Сіроманця” Миколи Вінграновського, нагадав про “Білого Біма — Чорне вухо” Гаврила Троєпольського та навіть ризикнув наблизитися до “Вірного Руслана” Георгія Владімова і “Плахи” Чингіза Айтматова. Скажете, занадто високо підняв планку пан професор? У жодному разі, через що впевнено додаю до вкрай куцого списку ще й “Біле ікло” Джека Лондона! Мимохідь, аніскільки не посягаючи на бадьору думку про те, що талановиті твори буцїмто завжди самодостатні, тихенько хочу нагадати, що уважний погляд на них і вчасне слово підтримки ніколи не були зайвими...

Віктор ЧАБАНЕНКО,
доктор філологічних наук,
професор, член НСПУ

Костянтин Сушко

тивізували проблему, отож посправжньому не відчуваємо і не розуміємо ні домашніх, ні диких тварин. До речі, перед тим, як відправити роман у друкарню, я давав його читати спеціалістам-кінологам, було кілька зауважень, які я врахував, загалом же сказали, що мій Хорс — із цілком реального світу.

— А також із реально існуючого заповідника, адже “Острів” із роману — це Хортиця?

— Я дав собі слово не відповідати на це запитання.

— Чому?

— Якщо відповім ствердно, то читачі шукатимуть у творі конкретних прототипів, бачитимуть лише Хортицю, що значно звужуватиме сприйняття усього, про що йдеться в романі. Адже набагато важливіше, що саме відбувалося, а не де і з чиєю участю. Я навіть державу, у якій розгортаються події, назвав Країною, Кабінет Міністрів — Салонем Міністрів, Адміністрацію Президента — Салонем Президента, і так далі.

— У романі багато дійових осіб, зокрема, знайшлося місце не лише для чиновників обласного рівня, а й столичних високопосадовців... За кожним персонажем із роману стоїть жива людина?

— І тут я б не хотів уточнювати, аби не спонукати читача шукати, хто ж ото. Кожен письменник і сюжетну лінію свого твору, і гурт дійових осіб, звісно, монтує із якихось певних життєвих обставин та із рис знайомих і відомих йому людей, але я вважаю зайвим уточнювати, “кого і з кого я писав”.

— І все ж, деякі Ваші персонажі так виразно нагадують відомих всій Україні політиків та діячів гуманітарної сфери, що...

— Вибачте, але на цьому давайте і зупинимось. Залишмо читачам, якщо комусь із них буде цікаво, шукати в житті прототипів, схожих на героїв “Інспектора Хорса”. Особисто я не надаю цьому жодного значення, бо волів би почути, як читач оцінює нетривалі історичні експерименти, що подекуди влітають-

ся у канву сюжету, як він сприймає елементи авторської іронії, зрештою, чи сподобався йому герой, іменем якого названа книжка!

— Професор Чабаненко високо оцінив Вашого “Хорса”.

— Я щиро вдячний Віктору Антоновичу...

— ...і не заперечує, що Ваш твір ставлять поряд із творами Чингіза Айтматова, Миколи Вінграновського, Джека Лондона?

— Я не можу заперечувати, коли хтось висловлює свою точку зору, до того ж переконаний, що шановний професор аж ніяк не проводить пряму паралель між моїм “Хорсом” і творами названих класиків літератури (необхідних підстав для цього бракує), а лише говорить про тематичну спорідненість із ними.

— Чи є інші відгуки на Ваш роман...

— У нашому сучасному суспільстві легше написати кількаторну епопею, аніж дочекатися відгуку на неї. Надто, коли автор мешкає не в столиці. Ще наприкінці минулого року я розіслав свого “Хорса” за п’ятнадцятьма адресами вельми авторитетним постатям у сучасній українській літературі й літературній критиці, відгукнулися двоє. Один сповістив листівкою про отримання книжки і обіцяв прочитати, другий про те ж саме повідомив по телефону. Отак стримано, проте я щиро вдячний обом, адже вони хоч відгукнулися, тоді як решта мовчить.

— Чому ж немає відгуків на Ваш твір?

— Дуже часто використовується тактика замовчування. Раніше, коли я ні на що не претендував, то про таке лише чув, не дуже тому вірив, а став “дозволяти собі дещо”, сповна пережив усе особисто. Суспільно-політичний та економічний розвиток нашої країни вправно гальмує корупція, що до сфери “красного письменства” не має прямого стосунку, з огляду на відсутність тут шалених мільйонів і мільярдів, зате невтримний витік кисню із вітчизняної літературної атмосфери успішно забезпечується войовничою задрісністю, безсоромним підлабузництвом, цинічною байдужістю, дешевою амбіційністю, незворушністю і всеосаяжністю усталених авторитетів.

— Хотіли б додати: саме тими чинниками, які відсутні у середовищі диких тварин?

— Не відмовлюся. Як би парадоксально це не звучало, все ж зауважу, що у спілкуванні між собою дики тварини виказують більше шляхетності, ніж це спостерігається у творчому середовищі занехаяного суспільства. Якось під час зустрічі з читачами один молодий хлопець запитав: “А чи не принижуєте ви людей, показуючи своїх чотириногих героїв такими послідовними і благородними?” Довелося зауважити, що особисто я нікого не принижую, деякі люди ганьблять самі себе. Причому, ганьблять себе владною та матеріальною захланністю, жагою усіляких нагород, титулів і звань. У випадках з “інженерами людських душ” це мерзенно.

Спілкувався
Микола ПАЩЕНКО,
м. Запоріжжя

В ОСТРОЗІ ЗУСТРИЛИСЯ РОВЕСНИЦІ- СВЯТИНІ — 430-РІЧНА БІБЛІЯ ТА ФАКСИМІЛЬ- НЕ 450-РІЧНЕ СВАНГЕЛІЄ

Факсимільне
Пересопницьке Євангеліє

Завдяки підприємцю-меценату Олегу Каштану з Рівного “Острозька академія” отримала факсимільну копію “Пересопницького Євангелія”. Невдовзі, окрім цього примірника, тут буде й видання “Пересопницьке Євангеліє. Витоки сьогодення” із транслітерацією сучасною українською мовою. Його наразі готу-

ють до друку у зв’язку з відзначенням 450-річчя української Першокниги, на якій присягають президенти на вірність служіння державі та народу. Відтак факсиміле Євангелія, писаного у 1556—1561 роках у Двірецькому та Пересопницькому монастирях, доповнило колекцію рідкісних та цінних книг, із-поміж яких на чільному місці — унікальна Острозька Біблія 1581 року.

ГОЛОВНИЙ ХУДОЖНИК УПА — В РИСУНКАХ І ЛЕГЕНДАХ

Усе — про головного повстанського художника Ніла Хасевича. Такою метою пройнялися автори, упорядники й видавці книги-альбому “Ніл Хасевич. Воїн, митець, легенда”, і наразі це видання презентовано в Рівненському краєзнавчому музеї. Попри найповнішу інформацію про Хасевича тут містяться також світліни, на яких роботи митця і його зображення, раніше не відомі загалом. Зокрема вперше перед глядацьким зором постав портрет головнокомандувача УПА Романа Шухевича. А ще — дивом вціліла фотографія самого Ніла Хасевича, який загинув під час облави 1952 року.

Матеріали підготував
Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

МАЕСТРО ДОСКОНАЛИХ ЛІНІЙ

Микола ЦИМБАЛЮК

Людина — це море любові. Для митця — це ще й талант доступними йому засобами виразити стихію любові. Андрію Чебикіну, одному із найвідоміших не лише в Україні, а й далеко за її межами художнику цим інструментом слугує станкова і книжкова графіка, акварель, офорт, гобелен... І його блискуча плеяда учнів.

Але на весняній виставці, що нещодавно відбулася у виставковому залі Академії мистецтв України, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка представив лише невелику кількість своїх робіт останніх років і кілька — давніших. Від того експозиція маестро досконалих ліній, як його давно (і заслужено) окрестили колеги й численні шанувальники чебикінського таланту, тільки виграла.

Приміром, його ілюстрації до трепетно-ліричної драми Івана Франка “Зів'яле листя” органічно вписуються в цикли його останніх малюнків. Це як заспів, де надзвичайно тонко-чутлива натура глибоко відтворила інтимну драму великого й нерозділеного кохання Франка до Ольги Рохевич, потім красуні-польки Юзі Дзвонковської, потім — Целіни Журовської. Талановито виконані ілюстрації органічно доповнюють текст, відхиливши запону духовного світу людини, його окриленість і нелюдські муки від нерозділеності всепопеляючого почуття. Це треба вміти — біль душі відобразити у пластичних лініях, у лініях, які говорять. Не лише сумом, а й радістю.

Тому презентації його творів — завжди свято, завжди просвітлення і умиротворення для розшарпаної, скрученої в тугу пружину сьогоденням людської душі. Коли ж на тебе з цинтиливо-білого паперу (такого ніжного і нетривкого, як і людське життя) накочуються елегантні хвилі барв і ліній любові, змиваючи зашкарублість буденщини, оголюються незбагненно чисті людські джерела високого. І тоді внутрішній світ очищається і піднімається до Всевишнього.

Для Андрія Чебикіна — хай не звучить у моїх устах це богохульством — божеством є жінка. І не лише у циклі “Жіночі образи”. Наскрізним мотивом ця ідея проходить через усі його роботи, навіть якщо жінка, як кажуть кінематографи, залишається за кадром. У творчості маестро владичиці неба і землі були і є не лише за, а насамперед, — у кадрі його мистецького бачення довколишнього світу. Присутність

богині-жінки відчувається всюди — навіть в акварельному натюрморті “Де айстри?” чи мариністичному пейзажі “Балаклава”, “Причал”. І всюди — яскраво-семантичне навантаження символів: у першому малюнку — ледве вловимий сум живої краси, що відходить; у другому — маківка літа, хвилева безтурботність і... стримано-тихе море почуттів.

Ще більшою алегоричністю дихає ніжно-прозора акварель “Музика моря”. У безтурботно-граціозних позах три досконалі німфи у бікіні. Звабливі вигини їхніх

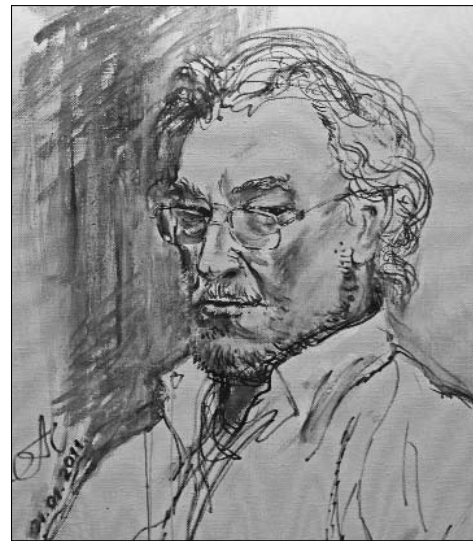
тіл пестить полудневе сонце й цілують прозоро-голубі хвилі. Над ними три перламутрові мушлі як уособлення жіночності. До речі, в Індії і Тибеті мушлі використовуються як музичний інструмент, а їх звук є символом вічності й одвічно чистого Всесвіту.

На кожне творіння Чебикіна можна писати музику — настільки воно поетичне, емоційно насичене, багатозначне, глибоко філософське. Здається, в країнах Індостану ще й досі зберігаються традиції і вміння намалювати мелодію й проспівати її графічне зображення. Творчість маестро — це сонати, симфонії, сольні концерти на честь земних небожителюк, виконані, здебільшого, пером і пензлем.

Характерною стильовою рисою письма, особливістю його графіки останніх років є лапідарність. І постійно — динамічність. Просто незбагненно: кількома скупими лініями він малює цілий світ жінки, море її почуттів. Такими є роботи, виконані тушшю і пензлем: “Ранок”, “Модель”, “У кав'ярні”, “Птахи”... Якщо стислість — сестра таланту, то ця характеристика саме про нього.

Щоразу, коли видається нагода ознайомитися з новим творчим доробком художника, відзначаєш про себе його невпинний пошук. Постійно нуртує мистецька думка, триває пошук тем, форми, стилю, так властиві непогамованому таланту. Манера, техніка письма митця постійно розвивається. Він випробовує різні графічні техніки, і в кожній із них являє глядачу щось нове, а старе — осучаснене. Іноді здається, що його офорти, літографії, мішана комбінаторика, шовкодрук, малюнки пером і пензлем, тушшю, олівцем, пастеллю виконані надзвичайно легко й невимушено. Але це на перший погляд, бо таке враження оманливе. За кожною роботою — напружений помисл, неординарні образні рішення, висока й досконала майстерність, що так полонить глядача.

У сюжетах Андрія Володимировича здебільшого присутні дві стихії — моря і жінки. За легендою богиня Афродіта народжується з піни морської. У нього щоразу — з білосніжного ватману. А чи можна залишитися байдужим до творення неземної краси?

Автопортрет

Модель

СЛОВО Прогвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА ТРИВАЄ

Ви — зі “Словом Прогвіти”, бо це — ваша газета!

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

на 1 місяць 4 грн 77 коп. на півроку 25 грн 77 коп.
на 3 місяці 13 грн 71 коп.

Поштовий індекс — 30617, сторінка 63 в “Каталозі”

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Прогвіти”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітнянської роботи
Надія КИР'ЯН
Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ літератури
Марія КУЧЕРЕНКО
270-55-57

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Кореспонденти
Наталія АНТОНЮК,
Уляна ВОЛКОВСЬКА

Черговий редактор
Євген БУКЕТ
Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301218
Наклад у травні — 20 400

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Прогвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Прогвіти” — 30617

